

**UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA
MARIBOR**

DIPLOMSKO DELO

**LIBERALIZACIJA TRGA POŠTNIH STORITEV
IN VPLIV DIREKTIVE 97/67/ES**

**THE LIBERALISATION OF THE POSTAL
MARKET AND THE IMPACT OF THE
DIRECTIVE 97/67/EC**

Študent: Marko Polak
Naslov: Stantetova 6, Maribor
Številka indeksa: 81615418
Redni študij
Program: univerzitetni
Študijska smer: Mednarodna menjava
Mentor: dr. Klavdij Logožar, docent

Maribor, maj 2008

PREDGOVOR

Začetek poštних storitev sega v 14. stoletje, ko je v Italiji nastala beseda "pošta", ki izvira iz latinskega izraza *posita statio* (stalna postaja) - italijansko *posta*, francosko *le poste*, nemško *Post*. Prva pošta je bila ustanovljena v letu 1305 v Benetkah in v nekaterih velikih italijanskih mestih za potrebe visokega plemstva. Od tistega časa se je pomembnost poštних storitev le še večala in poštних storitev se je posluževal vse širši krog uporabnikov. Danes je v poštnem sektorju na svetu zaposlenih okoli 1% celotne delovne sile, ki proizvede enak odstotek svetovnega BPD. To priča o pomembnosti poštnega sektorja za svetovno ekonomijo.

V Evropski uniji in v svetu je prisoten izrazit trend globalizacije, ki ima posledice v številnih sektorjih. V poštnem sektorju se kaže predvsem z vse večjo težnjo po liberalizaciji, kar je jasno opredeljeno s pravnimi določili v Poštni direktivi. Liberalizacija poštnega trga in vpliv direktive 97/67/ES je tudi osrednja tema diplomskega dela, saj se zavedamo, da smo v Evropski uniji na pragu velikih sprememb, ki jih bo prinesla popolna liberalizacija sektorja.

V diplomskem delu bomo v drugem poglavju, ki govori o univerzalni poštni storitvi, skušali pojasniti njeno pomembnost, saj zajema sklop osnovnih vrst pošilk, za katere se smatra, da bi jih morali biti deležni vsi državljani oziroma uporabniki. Osredotočili se bomo predvsem na pojasnjevanje okvira izvajanja univerzalne poštne storitve ter opis vrst pošilk, ki se smatrajo kot univerzalne. Hkrati pa bomo v tem poglavju predstavili kakovosti, ki veljajo pri izvajanju univerzalne poštne storitve, tako v mednarodnem prometu kot znotraj države.

Začetki liberalizacije poštних storitev segajo že pred prvo sprejetje Poštne direktive, kar je jasno opredeljeno v Zeleni knjigi o razvoju enotnega trga poštних storitev. Le-to ter razvoj Poštne direktive, od sprejetja prve, direktive 97/67/ES, pa do zadnje Poštne direktive, 2008/6/ES, bomo podrobneje spoznali v nadaljevanju diplomskega dela.

Prav tako se bomo osredotočili na težavo financiranja univerzalne poštne storitve, saj bomo na poenostavljenih primerih ter s prikazom značilnosti in prednosti posameznih finančnih mehanizmov, pojasnili možno izbiro posameznih držav članic glede zagotavljanja univerzalne poštne storitve po popolni liberalizaciji. Dotaknili se bomo tudi nekaterih sporov, ki so posledica neenotnosti glede popolne liberalizacije poštnega trga ter učinkov, ki jih napovedujejo zagovorniki liberalizacije ter njeni nasprotniki.

S petim poglavjem diplomskega dela pa želimo pojasniti nekatere trende, ki se kažejo v poštnem sektorju ter značilnosti poštnega sektorja v EU. Osredotočili se bomo predvsem na največje poštne operaterje v Evropski uniji ter na podrobnejši opis situacije v Sloveniji. Predstavili bomo tudi izvajalca univerzalne poštne storitve v Sloveniji, Pošto Slovenije ter spoznali, kako smo v Sloveniji pripravljeni na prihod popolne liberalizacije.

Ob tej priložnosti bi se rad zahvalil svojim najbližjim za podporo, ki sem je bil deležen v času študija, in svojemu mentorju prof. dr. Klavdiju Logožarju za njegovo pomoč, usmerjanje in koristne napotke pri sestavi diplomskega dela.

KAZALO

1. UVOD	4
1.1 Opredelitev področja in opis problema	4
1.2 Namen, cilji in osnovne trditve	4
1.3 Predpostavke in omejitve raziskave	6
1.4 Predvidene metode raziskovanja	6
2. UNIVERZALNA POŠTNA STORITEV	7
2.1 Izvajanje ter okvir univerzalne poštne storitve	7
2.2 Vrste univerzalnih pošilk	8
2.3 Kakovost izvajanja univerzalne poštne storitve	11
3. POŠTNA DIREKTIVA TER NJENE RAZSEŽNOSTI	13
3.1 Začetki Poštne direktive	13
3.2 Direktiva 97/67/ES	14
3.2.1 Razlogi za sprejetje	15
3.2.2 Zagotovitev univerzalne storitve	16
3.2.3 Usklajevanje storitev, ki so lahko rezervirane	17
3.2.4 Izvajanje nerezerviranih storitev	18
3.2.5 Tarifna načela ter pregled računovodskih izkazov	18
3.2.6 Kakovost storitev ter uskladitev tehničnih standardov	19
3.2.7 Državni regulativni organ	20
3.3 Direktiva 2002/39/ES	21
3.4 Direktiva 2008/6/ES	22
4. FINANCIRANJE UNIVERZALNE POŠTNE STORITVE	25
4.1 Predlogi Evropske komisije o financiranju univerzalne poštne storitve	26
4.2 Raziskovanje na področju financiranja univerzalne storitve	26
4.3 Težave pri financiranju univerzalne storitve po liberalizaciji	27
4.3.1 Prisotnost prevzetih stroškov pri financiranju univerzalne storitve	28
4.4 Kriteriji za ocenitev načinov financiranja	28
4.5 Načini financiranja univerzalne storitve	29
4.5.1 Rezervirane storitve	29
4.5.2 Kompenzacijski sklad	31
4.5.3 Državne subvencije	33
4.5.4 Pay or play	34

4.5.5 Premija za uporabo poštne omrežja	35
4.5.6 Javni natečaji	36
4.6 Ustreznost in izbor načina financiranja	36
5. ZNAČILNOSTI IN TRENDI POŠTNEGA SEKTORJA V EU.....	37
5.1 Spremembe poštne sektorja.....	37
5.1.1 Trend elektronskih alternativ	39
5.2 Glavni akterji v poštne sektorju ter njihov razvoj.....	40
5.1 Karakteristike in značilnosti slovenskega poštne sektorja.....	42
5.1.1 Trg	42
5.1.2 Zakonodaja in nadzor	42
5.1.3 Izvajalec univerzalne poštne storitve	43
5.1.4 Ovire pri doseganju popolne liberalizacije	45
5.1.5 Pripravljenost Slovenije na popolno liberalizacijo poštne sektorja.....	45
6. ODLOŽITEV LIBERALIZACIJE.....	47
6.1 Sklep parlamenta o odložitvi liberalizacije	47
6.2 Neenotna mnenja o liberalizaciji poštne storitev	49
6.2.1 Pozitivni učinki popolne liberalizacije poštne storitev	51
6.2.2 Negativni učinki popolne liberalizacije poštne storitev.....	51
6.3 Odložitev liberalizacije na Nizozemskem	52
7. SKLEP	53
POVZETEK.....	55
ABSTRACT.....	56
SEZNAM LITERATURE IN VIROV.....	57
SEZNAM SLIK.....	63
SEZNAM TABEL	63

1. UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Poštni sektor je nepogrešljiv člen v svetovni ekonomiji. V povprečju dosega 1% BDP ter zaposluje približno 5 milijonov ljudi po vsem svetu. Državni poštni operaterji po svetu imajo skupaj na letni ravni približno 250 milijard ameriških dolarjev dohodkov. Tudi v EU poštni sektor predstavlja velik delež BDP-ja. V letu 2004 je poštni sektor zabeležil 90 milijard evrov prihodkov, kar predstavlja 0.9% BDP. Za ta prihodek je zasluženi 1.6 milijonov ljudi, zaposlenih v poštnem sektorju v EU, po nekaterih študijah pa bi naj bilo še dodatnih 4 milijone ljudi, ki so povezani ali odvisni od poštnih storitev.

V zadnjih letih je poštni sektor doživel veliko manjših in večjih sprememb. Povečuje se konkurenca med operaterji, povečuje se število elektronskih alternativ in hkrati zaostrejuje konkurenčne razmere nekatera logistična podjetja, ki prav tako vstopajo na trg.

K spremembam v poštnem sektorju prispevajo pogosta pogajanja in uvedbe novih določil in zakonov, ki bi naj prinesli napredek. Ena največjih sprememb v poštnem sektorju se trenutno dogaja v EU. Evropska komisija je že leta 1997 izdala prvo Poštno direktivo oziroma direktivo 97/67/ES, katere namen je bil izboljšati ter uskladiti določila med državami članicami ter postopoma odpreti poštno tržišče za nove konkurente. V središču zanimanja tega diplomskega dela, bo prav omenjena direktiva, saj predstavlja temelj liberalizacije poštnih storitev oziroma poštnega sektorja v EU. Spoznali bomo tudi novejši različici le-te, vendar sta direktiva 2002/39/ES ter direktiva 2008/6/ES, dejansko le nadgradnja prve Poštne direktive.

Med nekaterimi državami članicami, obstaja bojazen pred liberalizacijo, saj menijo, da bi lahko popolna liberalizacija poštnega sektorja povzročila škodo tako poštnim operaterjem kot zaposlenim ter posledično z ogrožitvijo obstoja univerzalnih storitev, tudi uporabnikom. Čeprav si nekateri želijo, da do popolne liberalizacije poštnega sektorja ne bi prišlo, je proces liberalizacije neizogiben.

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve

Namen

S Poštno direktivo so dosegli že veliko sprememb na področju poštnih storitev, vendar se bo največja sprememba zgodila po popolni liberalizaciji. O tem kaj bo liberalizacija poštnega sektorja v EU prinesla, lahko le ugibamo, kajti strokovnjaki se v svojih mnenjih razhajajo. Nekateri so mnenja, da bo proces liberalizacije prinesel veliko izboljšav ter ugodno vplival na ta sektor, drugi trdijo, da bo liberalizacija le poslabšala razmere v poštnem sektorju, največje posledice pa bodo utrpeli ravno zaposleni ter uporabniki univerzalnih storitev. Pomembnost poštnih storitev se med seboj razlikuje, vendar so

ključnega pomena univerzalne storitve, med katere spadajo osnovne poštno storitve, ki so hkrati cenovno dostopne najširšemu krogu uporabnikov.

Namen diplomskega dela je pojasniti proces razvoja poštnega sektorja, ki ga je povzročila Poštna direktiva ter posledice, ki jih bo prinesla zadnja stopnja Poštne direktive, torej popolno odprtje poštnega trga. Diplomsko delo je sestavljeno iz 4. delov. V prvem delu pojasnujemo obseg ter Splošna določila izvajanja univerzalne poštno storitve. Nato omenjamo začetke liberalizacije poštnega sektorja ter spremembe, ki jih je prinesla direktiva 97/67/ES ter njeni novejši različici 2002/39/ES in 2008/6/ES. Tretji del diplomskega dela je namenjen spoznavanju možnih mehanizmov za financiranje univerzalne storitve ter trendov, ki se kažejo v poštnem sektorju. V zadnjem delu diplomskega dela smo skušali prikazati nekatere odločitve o odložitvi liberalizacije za 2 leti ter nekatere spore, ki jih je povzročila Poštna direktiva in odločitev Evropskega parlamenta o popolni liberalizaciji poštnega sektorja z letom 2009.

Cilji

V EU smo vse bližje popolni liberalizaciji poštnih storitev, ki bo nastopila s 1. januarjem 2011. Cilj diplomskega dela je pojasniti liberalizacijo poštnega sektorja v EU, pojasniti vpliv direktive 97/67/ES na ta sektor ter prikazati možne mehanizme financiranja za ohranitev univerzalne poštno storitve, ki predstavlja ključno storitev za večino ljudi.

Osnovne trditve

Pri nastanku tega diplomskega dela, smo uporabili naslednje predpostavke:

- Poštni sektor je ključnega pomena za gospodarstvo, saj samo v Evropi neposredno zaposluje 1.6 milijonov ljudi ter predstavlja na letni ravni 1% BDP.
- Poštni sektor je razdeljen na tri segmente. Prvi segment predstavljajo uporabniki, ki povzročajo izgubo, drugi segment predstavljajo uporabniki, ki ne povzročijo stroškov ali dobička. Uporabniki drugega segmenta so najštevilčnejši. Tretji segment pa predstavlja dobičkonosen segment, ki je najbolj zanimiv za bodoče poštno operaterje, ki bi vstopili na poštni trg.
- Zagotavljanje univerzalne poštno storitve je bistvenega pomena.
- Liberalizacija poštnih storitev na področju EU je neizogibna.
- Med nekaterimi strokovnjaki, poštnimi operaterji, ki izvajajo univerzalne storitve ter uporabniki, obstaja dvom o možnosti ohranitve izvajanja univerzalne poštno storitve po popolni liberalizaciji.

1.3 Predpostavke in omejitve raziskave

Pri diplomskem raziskovanju smo se osredotočili na območje veljave Poštne direktive 97/67/ES, torej na območje EU. Predpostavljamo, da so za osrednjo temo ter razumevanje omenjene direktive in liberalizacije poštne storitev bistvenega pomena le države članice Evropske unije, ki so bile predmet raziskave. Veliko pozornost pri raziskavi smo posvetili univerzalni poštni storitvi.

Tema raziskave je zelo aktualna, zato smo pri diplomskem delu črpali svoje vire predvsem iz aktualnih člankov, raznih spletnih strani ter številnih študij, ki so potekale v namen raziskave poštne sektorja. Prav tako smo morali podrobneje preučiti številne dokumente, v katerih so urejena določila ter predpisi o poštne storitvah, ki veljajo za države članice Evropske unije.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

Raziskava v diplomskem delu je gospodarsko-politično naravnana, saj raziskujemo vplive direktiv na poštni trg v EU.

Pri raziskovanju smo uporabili dinamično metodo, zaradi preučevanja stanja poštne trga v preteklosti ter danes in raziskovanja sprememb, ki se sektorju obetajo v prihodnosti.

V okviru deskriptivnega pristopa smo uporabili naslednje metode:

- deskriptivno metodo, s pomočjo katere smo opisali dejstva ter njihove odnose,
- zgodovinsko metodo, s katero smo raziskali začetke liberalizacije in aktivnosti na področju poštne storitev v EU,
- metodo generalizacije, saj smo nekatera dejstva o liberalizaciji posplošili, ter
- metodo komparacije, ker smo primerjali mnenja in napovedi strokovnjakov na področju poštne storitev.

V okviru analitičnega pristopa uporabljene metode:

- metoda sinteze (razčlenjevali smo ugotovitve iz prakse in iz teorije),
- metoda analize (povezovali smo teoretične poglede in preverjene izide iz prakse v celoto).

Podatke smo zbirali s pomočjo interneta ter nekaterimi viri iz knjižnice (revije in časopisi).

2. UNIVERZALNA POŠTNA STORITEV

Za zagotavljanje ugodne življenjske klime, države v nekaterih sektorjih določajo obseg, cene ter pogoje izvajanja nekaterih storitev. Te storitve imenujemo univerzalne storitve in so nadzirane s strani države v korist uporabnikov oziroma njenih državljanov. Tako so univerzalne storitve značilne za sektor telekomunikacij, sektor energetike, železniški promet, letalski promet, poštni sektor, itd. Vprašanje je, ali bi brez državne regulacije, univerzalne storitve lahko uporabljali vsi. Morda bi v kateri članici, brez državne regulacije, poštni operater dosegel tolikšno uspešnost pri poslovanju in zadostno učinkovitost, da bi bile cene podobne tistim, ki jih določi država, vendar temu ni nujno tako. Vsak dober poslovnež stremi k maksimizaciji dobička in uspešnosti poslovanja. V pogojih brez konkurence oziroma v monopolističnem okolju, bi bile brez državne regulacije cen za sklop storitev, ki se jih smatra za osnovne, univerzalne, cene teh storitev previsoke.

2.1 Izvajanje ter okvir univerzalne poštne storitve

Izvajanje ter okvir univerzalne poštne storitve urejajo države s sprejetjem zakonov ter članice s sprejetjem in upoštevanjem določil Poštne direktive glede univerzalnih storitev, določil Konvencije Svetovne poštne zveze ter ostalimi mednarodnimi predpisi in dogovori. V Sloveniji se po 2. členu Splošnih pogojev izvajanja univerzalne poštne storitve, univerzalna poštna storitev znotraj države izvaja v skladu z Zakonom o poštних storitvah¹ in s temi splošnimi pogoji. V Sloveniji je izvajalec univerzalne poštne storitve Pošta Slovenije d.o.o.

Univerzalna poštna storitev je trajno, redno in nemoteno izvajanje določenih poštних storitev s predpisano kakovostjo ter dostopnih cenah. Lahko se jih poslužuje vsaka fizična ali pravna oseba, ki uporablja univerzalno poštno storitev kot pošiljatelj ali naslovnik. Hkrati pa za univerzalno poštno storitev velja, da ima zadostno število vstopnih poštних točk po vsej državi (UPU 2002).

Kot univerzalna poštna storitev se izvajajo naslednje storitve, ki se izvajajo v vseh državah članicah tako v notranjem kot v mednarodnem prometu (Postwatch 2008):

- prenos poštних pošiljk do mase 2kg,
- prenos poštних paketov do mase 20kg,
- storitev priporočene in vrednostne poštne pošiljke.

¹ Zakon o poštних storitvah (ZPSto-1) določa pogoje in postopek za izvajanje poštних storitev, ureja zagotavljanje in izvajanje univerzalne poštne storitve, uvaja pogoje za dostopnost do javnega poštnega omrežja in izdajanje poštних vrednotnic, določa organizacijo in delovanje Agencije za telekomunikacije, radiodifuzijo in pošto Republike Slovenije (s sprejemom Zakona o elektronskih komunikacijah Agencije za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije) v delu, ki se nanaša na poštne storitve, določa pravice in obveznosti izvajalcev in uporabnikov poštних storitev ter ureja druga vprašanja povezana s poštno dejavnostjo (UL RS, 102/04).

V vseh državah članicah se univerzalna poštna storitev ne izvaja popolnoma enako. Države imajo sicer predpisane določene osnovne zahteve glede izvajanja univerzalne poštne storitve, vendar kako države najbolje izpolnijo zahteve, je njihova odločitev. Tudi obseg storitev, ki se smatrajo kot univerzalne se med članicami razlikujejo. Slovenija na primer poleg že naštetih, pod univerzalne storitve uvršča še prenos pošiljk za slepe in slabovidne.

2.2 Vrste univerzalnih pošiljk²

V Sloveniji se pod pojmom univerzalne poštne pošiljke, smatrajo naslednje vrste pošiljk:

Navadno pismo

Navadno pismo je pošiljka, ki ustreza naslednjim velikostim in masi:

- najmanjša velikost v pravokotni obliki: 90 x 140 mm,
- največja velikost v pravokotni obliki: seštevek dolžine, širine in višine 900 mm, pri čemer največja izmed teh treh velikosti ne sme presegati 600 mm,
- najmanjša velikost v obliki valja: seštevek dolžine in dveh premerov 170 mm, pri čemer dolžina ne sme biti manjša od 100 mm,
- največja velikost v obliki valja: seštevek dolžine in dveh premerov 1.040 mm, pri čemer največja posamezna velikost ne sme presegati 900 mm,
- največja masa: 2 kg.

Standardno pismo

Standardno pismo je zaprta pošiljka v pravokotni obliki, izdelana iz neprosojnega papirja.

Prosojni papir se lahko uporabi le za prosojno okence, skozi katerega se sme videti le naslovnikov naslov. Postavljeno je lahko v prostoru, ki mora biti:

- najmanj 40 mm od zgornjega roba ovitka,
- najmanj 15 mm od desnega stranskega roba,
- najmanj 15 mm od levega stranskega roba,
- najmanj 15 mm od spodnjega roba.

Prosojno okence ne sme imeti barvnega roba ter mora biti izdelano iz materiala, ki omogoča, da se naslov zlahka prebere. Njegova najmanjša velikost je 30 x 85 mm, največja velikost pa 45 x 90 mm.

Velikosti in masa standardnega pisma so:

- najmanjša velikost: 90 x 140 mm,
- največja velikost: 165 x 235 mm,
- največja debelina: 5 mm,
- največja masa: 20 g.

² povzeto po: Pošta Slovenije 2007.

Naslovnikov naslov na standardnem pismu mora biti napisan v desnem delu naslovne strani pošiljke vzporedno z njeno daljšo stranico, znotraj pravokotnega prostora, ki mora biti oddaljen:

- najmanj 40 mm od zgornjega roba ovitka,
- najmanj 15 mm od desnega stranskega roba,
- najmanj 15 mm od spodnjega roba,
- največ 140 mm od desnega proti levemu robu.

Na standardnem pismu mora biti pravilno in čitljivo napisan naslovnikov naslov, sicer se šteje za navadno pismo.

Standardno pismo ne sme vsebovati izbočenih in trdih predmetov. Ni ga dovoljeno zapirati s spenjalnikom ali z drugimi sredstvi, ki bi lahko poškodovala druge pošiljke in naprave.

Tiskovina

Tiskovina je odprta pošiljka, ki vsebuje knjige, kataloge, časopise in periodični tisk. Masa in velikosti morajo ustrezati pogojem za navadno pismo.

V zgornji levi kot naslovne strani tiskovine mora pošiljatelj napisati ali odtisniti oznako »Tiskovina«, oziroma v mednarodnem prometu »Printed papers«.

Priporočeno pismo

Priporočeno pismo je zaprta pošiljka, ki se evidentira pri sprejemu in vročitvi. Masa in velikosti morajo ustrezati pogojem za navadno pismo.

Vrednostno pismo

Vrednostno pismo je zaprta pošiljka, ki se evidentira pri sprejemu in vročitvi ter ima označeno vrednost. Masa in velikosti morajo ustrezati pogojem za navadno pismo.

Dopisnica

Dopisnica je pošiljka v pravokotni obliki, izdelana iz kartona ali dovolj trdega papirja.

Velikosti in masa dopisnice so:

- najmanjša velikost: 90 x 140 mm,
- največja velikost: 120 x 235 mm,
- največja masa: 20 g.

Na naslovni strani dopisnice mora biti tiskana oznaka »Dopisnica«, v mednarodnem prometu pa tudi oznaka »Postal card«, in poštna znamka oziroma druga oznaka o plačilu poštnih storitev (poština).

Najmanj desna polovica naslovne strani dopisnice mora biti namenjena za naslov. Na dopisnici mora biti pravilno in čitljivo napisan naslovnikov naslov, sicer se šteje za navadno pismo.

Kot dopisnica se šteje tudi razglednica. Razglednica je pošiljka v pravokotni obliki, izdelana iz kartona ali dovolj trdnega papirja, in ustreza masi in velikostim dopisnice. Če tem pogojem ne ustreza, se šteje za navadno pismo.

Pošiljka za slepe in slabovidne

Pošiljka za slepe in slabovidne je odprta pošiljka, ki vsebuje znake za slepe in druge oblike zapisov za slepe.

Velikosti pošiljke morajo ustrezati velikostim navadnega pisma. Izjemoma je lahko najmanjša velikost pošiljke 90 x 100 mm.

Največja masa pošiljke za slepe in slabovidne je 7 kg.

Na naslovni strani pošiljke mora biti oznaka »Pošiljka za slepe in slabovidne« oziroma v mednarodnem prometu »Literature for the blind«. Kot oznaka se lahko uporabi tudi nalepka z znakom za slepe.

Pošiljke za slepe in slabovidne so oproščene plačila poštnine, razen poštnine za storitev prednostno. Prednostno je poštna storitev v mednarodnem prometu, pri kateri ima pošiljka prednost pri prenosu.

Če so znaki za slepe in druge oblike zapisov za slepe poslani kot priporočeno pismo, kot vrednostno pismo, kot navadni paket ali kot paket, takšna pošiljka ni oproščena plačila poštnine.

Navadni paket

Navadni paket je pošiljka v notranjem prometu, ki ustreza naslednjim kriterijem:

- najmanjša velikost naslovne strani: 165 x 235 mm,
- največja velikost: do 1.500 mm po katerikoli velikosti, pri čemer seštevek dolžine in obsega, merjenega na najširšem mestu prečno, ne sme presegati 3.000 mm,
- največja masa: 20 kg.

Navadni paket ne sme vsebovati lomljivih predmetov.

Paket

Paket je pošiljka, ki se evidentira pri sprejemu in vročitvi in lahko ima označeno vrednost. Paket, ki ima označeno vrednost, mora biti praviloma zaprta pošiljka. Masa in velikosti morajo ustrezati pogojem za navadni paket.

2.3 Kakovost izvajanja univerzalne poštne storitve

Kakovost izvajanja univerzalne poštne storitve se med državami članicami razlikuje. Poštna direktiva sicer določa minimalno kakovost za mednarodni promet poštnih pošiljk, vendar so za kakovost v notranjem prometu zadolžene članice same. Vsaka članica prilagaja kakovost izvajanja univerzalne poštne storitve v notranjem prometu, glede na svoje posebnosti in topografsko značilnost. V Sloveniji kakovost prenosa poštnih pošiljk korespondence³ ureja Pravilnik o kakovosti in načinu izvajanja univerzalne poštne storitve.

Standardi kakovosti se osredotočajo predvsem na čas prenosa ter rednost in zanesljivost dostave pošiljk. Čas prenosa je urejen skozi merjenje rokov prenosa prednostnih poštnih pošiljk, in sicer z upoštevanjem zahtev standarda kakovosti poštnih storitev EN 13850, ki je bil 1.1.2004 v Sloveniji privzet s strani splošnega strokovnega sveta Slovenskega inštituta za standardizacijo. 5.2.2005 je bil omenjeni standard objavljen v Uradnem listu Evropske unije (C 30/3) ter s tem postal zavezujoč za vse države članice EU (APEK 2006).

Roki prenosa pošiljk v Sloveniji

1. Pošiljke morajo biti prenesene praviloma v roku enega dne (D+1)⁴ oziroma najkasneje v roku treh dni (D+3). Pravilnik o kakovosti in načinu izvajanja univerzalnih poštnih storitev točno določa kakšna mora biti učinkovitost oziroma kakovost prenosa pošiljk. V notranjem poštnem prometu mora biti v enem letu vsaj 95% poštnih pošiljk korespondence prenesenih v enem delovnem dnevu in vsaj 99,5% poštnih pošiljk korespondence v dveh delovnih dneh (Uradni list RS, 80/2003).

2. V roke prenosa se ne štejejo (Pošta Slovenije 2007, 14):

- dan oddaje pošiljke (D),
- dnevi, ko pošta ne posluje,
- sobote, nedelje, prazniki in drugi dela prosti dnevi,
- čas zamude zaradi nepravilnega ali nepopolnega naslova,
- čas zamude zaradi višje sile ali zaradi zastoja prometa brez krivde izvajalca,
- dan po oddaji pošiljke, če je bila ta oddana po zadnjem času za sprejem pošiljk na pošti.

3. Izvajalec svojo obveznost glede roka prenosa pošiljke izpolni, ko pošiljko vroči oziroma naslovnika obvesti o prispeli pošiljki v rokih, navedenih v tem členu.

³ Poštna pošiljka korespondence je vrsta komunikacije v pisni obliki na kakršnemkoli fizičnem mediju, ki ga je potrebno prenesti in vročiti na naslov, ki ga je navedel pošiljatelj v sami pošiljki ali na ovitku. Knjige, katalogi, časopisi in periodični tisk se ne štejejo za poštno pošiljko korespondence (APEK 2006).

⁴ D+1 oziroma D+n, je preprosta formula, ki se uporablja za določanje in izražanje rokov prenosa poštnih pošiljk. Črka D predstavlja dan oddaje pošiljke, neznanka n pa število delovnih dni, ki so pretekli od dneva oddaje do dneva dospelja pošiljke naslovniku.

Roki prenosa pošiljk v državah članicah EU

Tabela 1 prikazuje standarde kakovosti prenosa pošiljk v nekaterih državah članicah.

Tabela 1: Predpisani roki prenosa v državah članicah EU v letu 2005

Država članica EU	Predpisani roki prenosa		
	D+1 (%)	D+2 (%)	D+3 (%)
Avstrija	95	98	
Nizozemska	95		
Nemčija	80	95	
Luksemburg	95	99	
Španija			90
Italija	88		99
Litva	80		90
Francija	81	91	
Slovenija	95	99.5	
Malta	89	95	97

Vir: prirejeno po APEK 2006.

Znanih je 5 različnih načinov in kombinacij določanja predpisanih dni, v katerih mora biti prenesenih določen odstotek poštnih pošiljk:

- 1. D+1:** Češka, Danska, Finska, Nizozemska in Velika Britanija.
- 2. D+1 D+2:** Avstrija, Belgija, Estonija, Francija, Latvija, Luksemburg, Nemčija, Portugalska, Slovaška ter Slovenija.
- 3. D+3:** Španija.
- 4. D+1 D+3:** Ciper, Grčija, Irska, Italija, Litva, Madžarska ter Švedska.
- 5. D+1 D+2 D+3:** Malta in Poljska

Roki prenosa pošiljk v mednarodnem prometu

1. Roki prenosa pošiljk v mednarodnem prometu so odvisni od oddaljenosti naslovne države, prometnih zvez in standardov kakovosti nacionalnih izvajalcev univerzalne poštne storitve (Pošta Slovenije 2007, 14).

2. V mednarodnem prometu z državami članicami Evropske unije morajo biti pošiljke korespondence prenesene praviloma v roku treh dni (D+3) oziroma najkasneje v roku petih dni (D+5). Pravilnik o kakovosti za mednarodni promet poštnih pošiljk določa, da mora biti v enem letu vsaj 85% poštnih pošiljk korespondence prenesenih v največ treh delovnih dneh in vsaj 97% poštnih pošiljk korespondence v petih delovnih dneh (Uradni list RS, 80/2003).

Pravilnik o kakovosti prav tako zahteva od izvajalca univerzalne storitve, da vsaj enkrat letno poskrbi za izvedbo merjenja kakovosti prenosa. Merjenje samo pa mora opraviti organ, ki je od izvajalca neodvisen. V Sloveniji to nalogo opravlja Agencija za pošto in elektronske komunikacije (APEK 2008).

3. POŠTNA DIREKTIVA TER NJENE RAZSEŽNOSTI

Od prvega sprejetja prve Poštne direktive, direktive 97/67/ES, je minilo že 10 let. Temelj zanj so postavili z Zeleno knjigo o razvoju enotnega trga poštних storitev s katero je Evropska komisija izkazala svoj interes za liberalizacijo tega področja. Komisija je težila k uskladitvi prizadevanj za postopno in nadzorovano liberalizacijo poštne trga in trajnega zagotavljanja opravljanja univerzalnih storitev, zato so prav to težnjo jasno opredelili tudi v Resoluciji z dne 7. februarja 1994 (EUR-Lex 1994).

Poznane so nam tri različice direktiv:

- prva iz leta 97, direktiva 97/67/ES
- njena posodobljena oziroma nadgrajena različica, direktiva 2002/39/ES, s katero so še okrepili težnjo po čim večji liberalizaciji poštne sektorja, ter
- tretja, direktiva 2008/6/ES, ki je najsodobnejša in najbolj jasno določa težnjo po popolni liberalizaciji.

3.1 Začetki Poštne direktive

Liberalizacija poštних storitev na območju EU, se je pričela že v začetku 90. let. Prvi mejnik na tem področju je bila Zelena knjiga o razvoju enotnega trga poštних storitev, dokument, v katerem so se prvič resneje dotaknili problemov, značilnosti ter konkurenčnosti v poštne sektorju.

Izpostavili so izvajanje univerzalne poštne storitve v posameznih državah ter številne razlike, ki med njimi obstajajo. Države so se na tem področju razhajale predvsem v usklajenosti oziroma harmonizaciji univerzalne poštne storitve, kajti vsaka od posameznic je ta proces razvijala ločeno od drugih. Tako so bile univerzalne storitve definirane in obravnavane drugače in tudi norme niso bile enake. Posledice neharmoniziranosti so bili deležni predvsem uporabniki teh storitev, ki so se bili primorani prilagajati vsaki državi posebej. Tudi sama učinkovitost izvajanja univerzalne storitve med državami se je zelo razlikovala. Nekatere članice so dosegale zeleno normo 90% prenosa pošiljk znotraj države prihodnji dan, medtem pa so nekatere dosegale vrednosti od 15% do 16% prenosa pošiljk v naslednjem dnevu. Prav tako je zelo nihala učinkovitost prenosa med državami. To so bila nesprejemljiva odstopanja, ki jih je bilo potrebno na vsak način odpraviti (CEC 1992, 1-4).

Z Zeleno knjigo je takratna Komisija Evropskih skupnosti želela odpraviti omenjene težave, zato so Zeleno knjigo o razvoju poštних storitev na posameznih tržiščih, razdelili na štiri dele:

1. opis in značilnosti poštne sektorja,
2. skupek problemov in izzivov,
3. možne rešitve problemov in izzivov,
4. predlagana politika.

V prvem delu knjige je bila posebej izpostavljena liberalizacija oziroma popolno odprtje poštne sektorja. Zavedali so se, da le s popolno liberalizacijo lahko zagotovijo popolno konkurenco, a so že takrat imeli pomisleke. Pojavila se je bojazen, da se bodo po morebitni liberalizaciji cene univerzalne storitve dvignile do te mere, da ne bodo več dosegljive vsem uporabnikom. Vsi so dvomili, da je sploh možna popolna izvedba univerzalnih storitev če bo prišlo do liberalizacije v poštnem sektorju, saj noben privatni izvajalec poštne storitve ni zainteresiran izvajati univerzalne poštne storitve v vseh regijah posamezne države.

V Zeleni knjigi so predlagali postopno liberalizacijo poštne sektorja z upoštevanjem potrebnega časa za adaptacijo liberalizacije. Postopna liberalizacija bi tako preprečila morebitna ekonomska in finančna neravnovesja, ki bi nastala z izvajanjem univerzalne storitve. Prvi del knjige opisuje tudi predloge za harmonizacijo univerzalne storitve na določenih področjih med članicami. Ta področja so (EUROPA 2003):

- *dostop oziroma dosegljivost*; kjer je govora o enakih pravilih in pogojih za vse uporabnike,
- *standard storitev*; tukaj se predlogi nanašajo na določitev enakih standardov za vse univerzalne storitve in javno objavljane poslovne rezultate,
- *harmonizacija tehničnih standardov*; kjer gre za predloge o poenotenju tehničnih standardov med državami članicami,
- *neodvisen nadzorni organ*; kjer so predlagali ustanovitev nadzornega organa, ki bo deloval objektivno in nepristransko, ter
- *tarife*; na področju tarif so predlagali cene storitve v skladu s povprečjem stroškov te storitve in preprečitev tržnih deformacij.

Zavedali so se, da bo kljub postopnemu odprtju poštne tržišča, potrebno ohraniti za univerzalne poštne storitve določene restrikcije in zaščite. Govora je o zaščiti v obliki rezerviranih storitev, s katerimi državni poštni operater pridobi določene posebne, ekskluzivne pravice. Sočasno z dodelitvijo rezerviranih storitev je potrebno določiti ustrezen obseg področja rezervacije, da bi se ohranilo izvajanje univerzalne storitve ter zagotovila konkurenčnost.

Nekatere od takratnih bojazni obstajajo pri nekaterih državah članicah in poštne operaterjih še danes, vendar so v večini primerov že predlagani oziroma pripravljene postopki in mehanizmi za odpravo le-teh ali pa so težave že v celoti odpravljene.

3.2 Direktiva 97/67/ES

15. decembra 1997 sta Evropski parlament in Svet ob upoštevanju Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, Resolucije Evropskega parlamenta z dne 22. januarja 1993 o Zeleni knjigi o razvoju enotnega trga poštne storitve ter ob upoštevanju Resolucije Sveta z dne 7. februarja 1994 o razvoju poštne storitve v Skupnosti, sprejela direktivo 97/67/ES, ki je

uvedla nekatera bistvena pravila za vse države članice. Tudi vzrokov za sprejetje direktive ni primanjkovalo, kajti v številnih sektorjih so se pojavljale težnje po vse večji liberalizaciji trga in popolni konkurenci (Uradni list EU 1998).

S to direktivo so uvedli naslednja skupna pravila o:

- izvajanju univerzalne poštne storitve v Skupnosti,
- tarifnih načelih in preglednosti računovodskih izkazov o izvajanju univerzalne storitve,
- določitvi standardov kakovosti za izvajanje univerzalne storitve ob sočasni vzpostavitvi sistema, ki naj bi zagotavljal skladnost z omenjenimi standardi,
- uskladitvi tehničnih standardov,
- merilih, ki določajo storitve, ki so lahko za izvajalce univerzalnih storitev, rezervirane,
- pogojih za izvajanje nerezerviranih storitev, ter
- ustanovitvi neodvisnih državnih regulativnih organov.

3.2.1 Razlogi za sprejetje

Razlogi, ki jih je Evropski parlament s Svetom Evropske unije navedel za sprejetje direktive 97/67/ES, so naslednji:

- Bili so mnenja, da je vzpostavitev notranjega trga v poštnem sektorju zelo pomembna za gospodarsko in socialno ravnovesje ter trdnost Skupnosti. Mnenje izvira predvsem iz dejstva, da so poštne storitve pomembno orodje trgovine in komunikacije.
- Prav tako so se zavedali, da je potrebno na območju EU zagotoviti notranji trg, brez medsebojnih meja, v katerem je zagotovljen prost pretok blaga, oseb, storitev ter kapitala, kar je pa od vsega začetka osnovni cilj Evropske unije.
- Izvedba, pogoji ter obseg univerzalne poštne storitve so se med državami bistveno razlikovale. To se je kazalo v kakovosti izvajanja univerzalne storitve ter v učinkovitosti, zato je bilo potrebno ta odstopanja zmanjšati in odpraviti.
- Tudi čezmejne poštne povezave so bile pod pričakovanji državljanov Evropske unije, sama kakovost povezav pa je bila nezadovoljiva.

- Želeli so odpraviti težave, nastale v sektorjih, ki so s poštnim sektorjem zelo povezane oziroma od poštnega sektorja odvisne. Sektorji v regijah, ki niso imele tako dobro razvite kakovosti izvajanja poštne storitve, so bili zato prikrajšani tako glede pisemskih storitev kot same dostave blaga.
- S to direktivo so hoteli doseči tudi večjo skladnost pogojev, ki urejajo poštne sektorje ter tako uvesti skupna pravila za vse države članice.
- Bistven razlog za sprejetje direktive je bila težnja EU, da se na ravni Skupnosti zagotovi minimalni standard kakovosti za univerzalno poštne storitve, ki bi ga morale v predpisani meri izpolnjevati in zagotoviti vse države članice. Z omenjenim minimalnim standardom kakovosti univerzalne poštne storitve so med drugim želeli zagotoviti uporabnikom univerzalne storitve lahek dostop do poštnega omrežja z zadostnim številom dostopnih točk, zadovoljivo pogostostjo sprejema in dostave pošilk ter pošteno in uporabnikom prilagojeno izvajanje storitev.
- Zagotovitev smotrnega upravljanja univerzalne storitve ter preprečitev izkrivljanja konkurence z objektivno določitvijo tarife za univerzalne storitve.

Našteli smo le nekaj glavnih razlogov, ki so privedli do sprejetja direktive 97/67/ES, vendar se večina razlogov nanaša na zahteve po izpolnjevanju in določanju skupnih, harmoniziranih pogojev, zagotoviti boljše kakovost poštne storitve ter ponuditi uporabnikom najbolj ustrezen in prijazen dostop storitev po dostopnih cenah (EurActiv 2007b).

3.2.2 Zagotovitev univerzalne storitve

Evropski parlament ter Svet Evropske unije se zavedata pomembnosti obstoja univerzalne poštne storitve, zato so v direktivi sprejeli načela, ki bi boljše urejala področje univerzalne storitve ter zagotovila večjo primerljivost kakovosti ter učinkovitosti izvajanja univerzalne storitve med članicami. V direktivi so zahtevali od držav članic, da uporabnikom zagotovijo koriščenje univerzalne storitve, ki jo je potrebno izvajati stalno. Hkrati pa so od članic zahtevali izpolnjevanje predpisane mere kakovosti na vseh dostopnih točkah po vsej državi. Državam so s sprejetjem direktive naložili zahtevo, da zagotovijo uporabnikom univerzalne poštne storitve dostopne in pravične cene teh storitev (Hacin, Šparaš 2005, 1-2).

Morale so zagotoviti zadostno število dostopnih točk s pomočjo ustreznih ukrepov. Predvsem je direktiva navajala na prilagajanje potrebnega števila dostopnih ter kontaktnih točk oziroma njihovo gostoto, uporabnikovim potrebam, kajti neprilagojenost točk ne bi vzpodbudila in povečala učinkovitosti ter kakovosti izvajanja univerzalne poštne storitve, temveč bi povečala le stroške.

Prav tako direktiva od držav članic zahteva sprejetje ukrepov, s katerimi bi zagotovili, da izbran izvajalec univerzalne poštne storitve jamči vsak delovni dan in ne manj kot pet dni na teden, razen v posebnih okoliščinah, da (Uradni list EU 1998):

- ponudi uporabnikom v primerljivih pogojih enako storitev,
- je na voljo brez kakršnekoli oblike diskriminacije ali predsodkov (političnih, ideoloških, verskih, itd.),
- zagotovi neprekinjeno izvajanje univerzalne poštne storitve, razen v primeru višje sile, ter
- se razvija v skladu z gospodarskim, tehničnim in družbenim okoljem ter v skladu s potrebami uporabnikov.

Od držav članic v direktivi prav tako zahtevajo, da na področju univerzalne storitve sprejmejo takšne ukrepe, ki bi izvajalce univerzalne poštne storitve vzpodbudili, da bi uporabnikom teh storitev ponudili dovolj natančne in ažurne informacije o posameznih lastnostih ponujenih univerzalnih storitev, s posebno navedbo splošnih pogojev dostopa do teh storitev kakor tudi o cenah in ravneh standardov kakovosti. Pomembna je tudi ustrezna oblika informacij, ki mora biti objavljena tako, da bo vsem uporabnikom razumljiva in dostopna (Uradni list EU 1998).

Izvajanje univerzalne storitve predstavlja za izvajalca finančno breme, če je izvajanje le-te v skladu z določili Poštne direktive. Takšno finančno breme bi bilo brez dodatnega financiranja nepravilno, zato je Evropski parlament v direktivi 97/67/ES predlagal možno rešitev za dodatno financiranje. Predlagali so, da lahko država ustanovi kompenzacijski fond, ki bi ga upravljal neodvisen organ. Dovoljenje z obveznostjo finančnega prispevka v ta sklad dodeli omenjen organ. Od države pa se je zahtevalo, da je pri ustanavljanju kompenzacijskega sklada ter določanju stopnje finančnega prispevka, zagotovila spoštovanje načela preglednosti, nediskriminacije in načela sorazmernosti. To je le ena od možnih predlogov za financiranje univerzalne storitve, zato bomo omenjeno metodo ter ostale, podrobneje obdelali v poglavju *Financiranje univerzalne poštne storitve*.

3.2.3 Usklajevanje storitev, ki so lahko rezervirane

Izvajanje univerzalnih storitev predstavlja strošek, kajti samo izvajanje teh storitev je nedobičkonosno, zato države svojim izvajalcem univerzalne poštne storitve, dovoljujejo določen obseg rezerviranih storitev. Tako so tudi v direktivi določili tolikšen obseg rezerviranih storitev, ki lahko vzdržuje izvajanje univerzalne storitve.

Država je lahko za izvajalca rezervirala sprejem, usmerjanje, prenos ter dostavo pošilk korespondence v notranjem prometu, s pospešeno dostavo ali brez nje. Cena teh storitev ni smela biti višja od petkratne javne tarife za pošiljko korespondence v prvem težnostnem razredu najhitrejše standardne kategorije, kjer taka kategorija obstaja in tehta manj kot 350g. Pri brezplačnih storitvah za slepe in slabovidne, je direktiva dovoljevala izjeme glede teže in cen. Čezmejne in direktne pošiljke so prav tako lahko še zmeraj bile rezervirane, vendar znotraj omejitev, ki smo jih navedli. Izmenjava dokumentov v okviru rezerviranih storitev, se je z omenjeno direktivo prepovedala (ANACOM 1998).

3.2.4 Izvajanje nerezerviranih storitev⁵

Direktiva 97/67/ES razlikuje med nerezerviranimi storitvami, ki so zajete v obsegu univerzalne storitve kot jih opredeljuje 3. člen te direktive ter nerezerviranimi storitvami, ki niso zajete v tem obsegu.

Tako dovoljuje direktiva, da lahko države članice za nerezervirane storitve, ki so izven obsega, uvedbo splošnih dovoljenj v tolikšni meri, kot je potrebno za zagotavljanje upoštevanja bistvenih zahtev. Za nerezervirane storitve, ki so v obsegu univerzalne storitve kot jih opredeljuje 3. člen direktive 97/67/ES, direktiva dovoljuje članicam uvedbo postopkov za odobritev, skupaj z individualnimi licencami v tolikšni meri, kot je potrebno za zagotavljanje upoštevanja bistvenih zahtev ter obsegu, ki ne bi kršil ali ogrožal obstoja univerzalne storitve.

Za nerezervirane storitve, ki so v obsegu univerzalne storitve, lahko velja naslednje:

- kadar je primerno, lahko veljajo obveznosti univerzalne storitve,
- če je potrebno, se lahko naložijo zahteve glede kakovosti, dostopnosti in izvajanja teh storitev,
- lahko velja obveznost, da ne krši ekskluzivnih in posebnih pravic, ki so podeljene izvajalcu(-em) univerzalne storitve za rezervirane poštne storitve po členu 7, direktive 97/67/ES.

Direktiva narekuje, da morajo biti postopki, ki se nanašajo na uvedbo postopkov za nerezervirane storitve, pregledni, nediskriminatorni ter sorazmerni. Njihov temelj morajo biti objektivna merila. Če država članica prosilca dovoljenja zavrne, mora tega tudi o tem ustrezno obvestiti ter navesti razloge, ki so botrovali popolni ali delni zavrnitvi dovoljenja.

Države članice imajo tudi pravico, da poskrbijo za identifikacijski sistem za direktno pošto s katero bi omogočili večji in preglednejši nadzor nad tako vrsto storitev, kjer so slednje liberalizirane. Ta pravica je navedena v 5. odstavku, 9. člena direktive 97/67/ES.

Svet in Evropski parlament sta s Poštno direktivo sprejela ukrepe potrebne za uskladitev postopkov, ki urejajo komercialno ponudbo nerezerviranih storitev. Omenjeni ukrepi se nanašajo na postopke, ki jih je primoran izvajalec poštne storitve izrecno upoštevati, na merila, ki jih je potrebno spoštovati, na način objave teh meril in postopkov ter hkrati na postopke pritožbenega značaja, ki jih je prav tako potrebno spoštovati.

3.2.5 Tarifna načela ter pregled računovodskih izkazov⁶

Tudi na področju tarif so si s sprejetjem direktive prizadevali, izboljšati položaj uporabnikov, katerim so želeli omogočiti lažji dostop do poštne storitve. Namen je bil, zagotoviti poštne storitve, največjemu možnemu številu uporabnikov. V direktivi

⁵ povzeto po: Uradni list EU 1998.

⁶ povzeto po: ANACOM 1998.

97/67/ES, se zato od držav zahteva sprejetje ukrepov, s katerimi bi zagotovili, da so tarife za vsako storitev, ki je del izvajanja univerzalne poštne storitve, v skladu s temi načeli:

- dostopnost cen v taki meri, da imajo vsi uporabniki omogočen dostop do ponujenih storitev,
- cene morajo biti prilagojene stroškom; države pa imajo možnost o odločitvi enotnih tarif, ki bi veljale na celotnem državnem ozemlju,
- uporaba enotnih tarif, izvajalcem univerzalne poštne storitve, ne preprečuje, da glede cene sklepajo individualne pogodbe s strankami, ter
- tarife morajo biti pregledne in nediskriminatorne.

Urejanje tarif na mednarodnem področju je za članice Evropske unije zelo pomembno, kajti zagotavljanje enakih standardov ter pogojev v Uniji, je ključnega pomena. S členom 13. direktive 97/67/ES, se od držav članic zahteva, vzpodbujanje svojih izvajalcev univerzalne storitve, da v čezmejnem prometu s pošiljkami znotraj Skupnosti določijo terminalne stroške, ki so določeni na osnovi stroškov predelave ter stroškov dostave prispele čezmejne pošte. Od njih se zahteva tudi, da so stopnje plačila usklajene z doseženo stopnjo kakovosti storitev, saj bi bila previsoka plačila za nizko stopnjo kakovosti storitev in obratno, neustrezna. Tako kot za tarife, morajo tudi terminalni stroški biti pregledni in nediskriminatorni. Obstaja možnost, da ponekod izvajanje omenjenih načel, zajema že predhodne dogovore s katerimi se prepreči nepotrebno prekinitev na poštinih trgih ali morebitne negativne vplive za subjekte gospodarstva, vendar mora med operaterji v odpravni in naslovni državi obstajati sporazum. Ti dogovori so zaželeni le v skrajnih slučajih.

Direktiva je od držav članic na področju tarifnih načel ter preglednosti računovodskih izkazov zahtevala, da v roku dveh let od sprejetja omenjene direktive, sprejmejo ukrepe, ki bi zagotovili računovodske evidence izvajalcev univerzalne storitve. Direktiva narekuje vodenje ločenih računovodskih evidenc s strani izvajalcev univerzalne poštne storitve, kar pomeni posamezno evidenco za vsako storitev znotraj rezerviranega sektorja na eni strani ter nerezervirane storitve na drugi. Tako se zagotovi večja preglednost in točnost računovodskih izkazov, kajti ključnega pomena je ločevanje med univerzalno storitvijo ter nerezerviranimi storitvami. Med drugim so tudi določili sistem razporejanja stroškov, ki ga morajo upoštevati vse članice, razen, če je drugačen sistem skladen s prejšnjim ter ga je odobril državni regulativni organ. Neodvisen pristojni organ je zadolžen, da preverja skladnost računovodskega sistema ter o ustreznosti le-tega, obvešča državni regulativni organ. Vsi izvajalci univerzalne storitve pa morajo svoje finančne računovodske izkaze predložiti v revizijo neodvisnemu revizorju ter jih objaviti v skladu z ustrežno zakonodajo.

3.2.6 Kakovost storitev ter uskladitev tehničnih standardov

En ključnih ciljev Evropskega parlamenta ter Sveta pred sprejetjem Poštne direktive, je bil zvišanje ravni oziroma standarda kakovosti poštne storitve. V 6. in 7. poglavju direktive, so jasno opredelili zahteve ter določila na področju kakovosti ter tehničnih standardov, ki so jih primorane države ter izvajalci poštne storitve izvesti.

Standardi kakovosti storitve se osredotočajo predvsem na čas prenosa pošiljke ter njeno rednost in zanesljivost. Te standarde določajo države članice ter Evropski parlament s Svetom. Države članice morajo določiti standarde glede storitev, ki se izvajajo v notranjem prometu, Evropski parlament ter Svet pa določita standarde čezmejnih storitev na območju Evropske unije. Standardi morajo biti med seboj skladni, da se preprečijo morebitne ovire ter motnje na trgu poštnih storitev. Neodvisni pristojni organi niso zadolženi samo za preverjanje skladnosti računovodskih izkazov, temveč tudi za nadzor izvajanja poštnih storitev s strani izvajalca. Vsaj enkrat na leto morajo na osnovi tega podati ter objaviti poročilo (APEK 2008).

V tabeli 2 je prikazan standard oziroma predpisana norma za čezmejne pošiljke znotraj EU.

Tabela 2: Standardi kakovosti za čezmejne pošiljke v Skupnosti

Rok	Cilj
D + 3	85% pošiljk
D + 5	97% pošiljk

Vir: Uradni list Evropske unije 1998.

V tabeli so prikazani roki dostave, ter zelena učinkovitost storitve. Ti standardi kakovosti morajo biti v državi članici določeni glede na začetek ter konec prenosa pošiljk najhitreje standardne kategorije. Rok je izražen s formulo $D + n$, kjer D predstavlja datum oddaje pošiljke, n pa število delovnih dni, ki so pretekli od datuma oddaje do datuma dostave naslovniku. Tako bi morale biti 85% čezmejnih pošiljk prenesenih v treh dneh od dneva oddaje pošiljke ter 97% v petih dneh. Standardi se lahko prilagodijo le v izrednih razmerah, ki se nanašajo na infrastrukturo ali neugoden geografski položaj. V tem primeru je državni regulativni organ dolžan o tem nemudoma obvestiti Komisijo, ki nato v Uradnem listu Evropskih Skupnosti objavi vse prilagoditve standardov kakovosti za čezmejne storitve v Skupnosti. Standardi kakovosti znotraj držav pa se med članicami razlikujejo, zaradi različnih predpisov in značilnosti posamezne države (Uradni list EU 1998).

Z direktivo so uredili tudi problematiko reševanja pritožb uporabnikov ob morebitnem pojavu kraje, izgube, poškodbe ali neizpolnjevanja standarda kakovosti. Od držav članic direktiva zahteva, da predpišejo pregledne, enostavne ter cenovno ugodne postopke, ki bodo obravnavali pritožbe uporabnikov. Hkrati morajo biti postopki pravični ter rešeni pravočasno. Izvajalci univerzalne storitve pa so dolžni vsako leto objaviti podatke o številu pritožb in načinu njihove obravnave (Uradni list EU 1998).

Direktiva 97/67/ES je na področju standardov zahtevala, da se ti prilagodijo interesom uporabnikov ter da se upošteva mednarodna pravila in določila Svetovne poštne zveze.

3.2.7 Državni regulativni organ

V direktivi 97/67/ES so določili, da mora vsaka država članica imenovati vsaj en državno upravni organ za poštni sektor. Ti morajo biti od izvajalca poštnih storitev neodvisni, da je lahko njihovo delo nepristransko. Po izbiri državnega upravnega organa, mora država

članica o svojem izboru obvestiti Komisijo. Državni upravni organi so zadolženi, da izvajajo naloge, ki se od njih zahtevajo v direktivi 97/67/ES.

3.3 Direktiva 2002/39/ES

10. junija 2002 sta Evropski parlament ter Svet sprejela drugo Poštno direktivo, direktivo 2002/39/ES, ki je postala uradna smernica v poštnem sektorju do letošnjega leta. Prve Poštne direktive ni popolnoma zamenjala, kajti prilagodili ali dodali so le nekatere člene, ki so bili v predhodni direktivi pomanjkljivi oziroma neustrezni. Posodobitev je bila potrebna, zaradi večjih sprememb in tehnološkega napredka v poštnem sektorju.

Spremembe, ki jih je prinesla direktiva 2002/39/ES, so naslednje:

Veliko spremembo so uvedli na področju rezerviranih storitev, čeprav jih je še zmeraj dovoljevala. Državam članicam je dovoljevala rezerviranje storitev, ki so potrebne za obstoj univerzalne storitve ter za samega izvajalca. Prav tako so še zmeraj bile omejene na sprejem, usmerjanje, prevoz in dostavo poštnih pošiljk notranje korespondence ter dohodne čezmejne korespondence, s pospešeno dostavo ali brez, vendar so z direktivo 2002/39/ES opazno spremenili kriteriji glede mase in cene posamezne pošiljke. Tako je bila masa po drugi direktivi omejena na 100g od 1. januarja 2003, od 1. januarja 2006 pa so maso pošiljke omejili na 50g. Če je cena enaka ali višja od 2,5-kratne javne tarife za pošiljko korespondence v prvi težnostni stopnji najhitrejše kategorije, omejitev, ki velja od leta 2006, ne velja. Spremembe glede omejitve mase in cene so bile posledica prilagoditve gospodarskemu, tehnološkemu ter socialnemu razvoju ter vzpostavljanja finančnega ravnovesja (EUROPA 2008a).

Prav tako pa sta direktna ter odhodna čezmejna pošta lahko bili rezervirani v obsegu, ki je potreben za zagotovitev izvajanja univerzalne storitve, vendar z enakimi omejitvami glede mase in cene. Izjeme glede mase in cene druga Poštna direktiva dovoljuje le za pošiljke namenjene slepim in slabovidnim.

Z drugo direktivo so dodali tudi nekatera določila glede tarifnih načel. Tako zraven že sprejetih določil glede tarifnih načel iz direktive 97/67/ES, velja, da morajo izvajalci univerzalnih storitev pri uporabi posebnih tarif, spoštovati načelo preglednosti ter načelo nediskriminiranja glede tarif ter s tarifami povezanih pogojev. Te tarife morajo upoštevati stroške, do katerih ni prišlo v primerjavi s standardnimi storitvami, ki zajemajo celotno ponudbo za sprejem, prevoz, usmerjanje in dostavo posameznih poštnih pošiljk in se skupaj s povezanimi pogoji enako uporabljajo tako med različnimi tretjimi strankami kot med tretjimi strankami in izvajalci univerzalnih storitev, ki opravljajo podobne storitve. Novost, ki jo je prinesla direktiva 2002/39/ES na področju tarifnih načel, je prepoved navzkrižnega subvencioniranja univerzalnih storitev izven rezerviranega sektorja iz prihodkov od storitev v rezerviranem sektorju. Izjemoma prepoved ne velja, v primeru, da je to nujno potrebno za izvajanje univerzalne poštno storitve (Uradni list EU 2002).

Spremenili so tudi vsebino kakovosti storitev. K zahtevi o zagotovitvi ustreznih postopkov za reševanje uporabnikov pritožb, so dodali določanje odgovornosti, kadar je vključenih več izvajalcev. Države članice lahko načelo priprave preglednih, enostavnih in cenovno

ugodnih postopkov za obravnavo pritožb uporabnikov uporabijo tudi za prejemnike storitev, ki ne sodijo v področje univerzalnih storitev, kot je določeno v direktivi ter prejemnike storitev, ki sodijo v področje univerzalnih storitev, vendar le v primeru, da teh storitev ne zagotavlja izvajalec univerzalnih storitev. Od držav članic se prav tako zahteva, da v upravičenih primerih, predvidijo ustrezen sistem povračil oziroma odškodnin (ANACOM 2002).

Pristojnosti državnih regulativnih organov so dobile z direktivo 2002/39/ES večji obseg. Zraven naloge zagotavljanja usklajenosti z obveznostmi, ki izhajajo iz Poštne direktive, lahko državni regulativni organi, če je to primerno, ustanovijo nadzor ter posebne postopke za zagotovitev spoštovanja rezerviranih storitev. Imajo pa tudi možnost zagotavljanja usklajenosti s konkurenčnimi pravili v poštnem sektorju (Uradni list EU 2002).

3.4 Direktiva 2008/6/ES

Poštna direktiva iz leta 1997 (97/67/ES) je zagotovila prvo fazo usklajevanja poštne storitve v EU. Spremembe Poštne direktive iz leta 2002 (2002/39/ES) so zagotovile zmanjšanje rezerviranega področja v letih 2003 in 2006 in tako postopno ter nadzorovano odpiranje trga poštne storitve. Konec februarja 2008, pa so objavili tretjo Poštno direktivo, direktivo 2008/6/ES.

Med prvo Poštno direktivo 97/67/ES in direktivo 2002/39/ES ter med tretjo Poštno direktivo, obstajajo velike razlike. Največja razlika med njimi je v predvidenem načinu financiranja univerzalne storitve, saj nova direktiva prepoveduje uporabo rezerviranih storitev za financiranje univerzalne poštne storitve. Rezervirane storitve predstavljajo oviro za popolno liberalizacijo, saj dovoljuje izvajalcu univerzalne storitve monopolni položaj⁷, zato so te storitve z novo direktivo izključili (Andric 2007, 335).

Direktiva 2008/6/ES uvaja nova skupna pravila. Ta pravila so naslednja (EP 2008a):

- pravila, ki urejajo zagotavljanje poštne storitve,
- pravila, ki določajo večjo vlogo državnim nadzornim organom,
- pravila o financiranju univerzalne storitve,
- pravila, ki določajo nove standarde kakovosti pri izvajanju univerzalne storitve.

Ostala pravila, ki se nanašajo na usklajevanje tehničnih standardov ostajajo v novi Poštni direktivi enaka kot v predhodni direktivi.

Z novo direktivo so dodelali tudi nekatere nejasnosti glede zagotavljanja izvajanja univerzalne poštne storitve, saj so bila določila predhodnih direktiv glede tega nejasna. Tako se od vsake države članice zahteva, da jamči zagotavljanje univerzalne storitve ter o

⁷ Monopol je skrajni primer nepopolne konkurence, kjer ima eno samo podjetje, monopolist, popolni nadzor nad panogo. Primeri monopolov so redki in obstajajo le v panogah z vladno zaščito (Samuelson 2002, 156).

tem uradno obvesti Komisijo o ukrepih, ki jih je sprejela v ta namen. Prav tako je potrebno o sprejetih ukrepih za zagotavljanje univerzalne storitve obvestiti odbor, ki ga sestavljajo predstavniki držav članic. Državam članicam nova direktiva narekuje imenovanje enega ali več podjetij za izvajalca univerzalne storitve. Izbrano podjetje je zadolženo izvajati univerzalno storitev po vsej državi oziroma nacionalnem ozemlju. Direktiva 2008/6/ES dovoljuje državam članicam, da lahko izberejo različna podjetja za zagotavljanje različnih elementov oziroma procesov univerzalne storitve ali izvajanje univerzalne storitve v različnih regijah države. Pravice in obveznosti, ki so podjetjem dodeljena, se morajo objaviti. Zaradi pomembne vloge univerzalne storitve za socialno in teritorialno kohezijo, morajo pogoji, ki zagotavljajo izvajanje univerzalne storitve, temeljiti na načelih preglednosti, nediskriminacije ter sorazmernosti. Skladnost imenovanja izvajalca univerzalne storitve s pogoji iz tega načela, je podvrženo rednemu preverjanju in preučevanju, države članice pa morajo zagotoviti, da to imenovanje traja dovolj dolgo za donosnost naložbe (Uradni list EU 2008).

Tretja Poštna direktiva ne dovoljuje rezerviranih storitev za financiranje univerzalne poštna storitve, zato so poglavje prejšnje direktive, ki govori o rezerviranih storitvah, nadomestili. Direktiva državam članicam ponuja naslednje alternative za financiranje univerzalne poštna storitve (EP 2008a):

- države članice lahko izvajanje univerzalne storitve zagotovijo z javnim naročilom, ki mora potekati v skladu z veljavnimi pravili in predpisi za javna naročila,
- če država članica na podlagi izračuna, predvidenega s strani Komisije, ugotovi, da obveznosti univerzalne storitve povzročajo neto strošek in pomenijo nepravilno finančno breme za izvajalca univerzalne storitve, lahko vzpostavi ustrezen mehanizem za povrnitev stroškov iz javnih sredstev ali uvede mehanizem za razdelitev neto stroška, ki ga povzroča izvajanje univerzalne storitve, med izvajalce storitev in uporabnike,
- države članice lahko za financiranje univerzalne poštna storitve ustanovijo kompenzacijski sklad, ki se lahko financira s pristojbinami izvajalcev storitve ali uporabnikov. Organ, ki upravlja kompenzacijski sklad, mora biti neodvisen od izvajalca univerzalne storitve. Pri ustanovitvi kompenzacijskega sklada ter določanju finančnih prispevkov, se morajo upoštevati načela preglednosti, nediskriminacije ter sorazmernosti.

Prepoved rezerviranih storitev je botrovala k spremembi pogojev, ki urejajo zagotavljanje poštnih storitev in dostop do poštnega omrežja. Direktiva državam članicam dovoljuje, da lahko uvedejo splošna dovoljenja za storitve, ki so zunaj okvira univerzalne storitve ter tiste, ki so zajete v tem okviru. Obseg dovoljenj ne sme prekoračiti meje, ki je potrebna za zagotavljanje upoštevanja bistvenih zahtev ter izvajanja univerzalne storitve.

Prav tako so z novo direktivo uredili določila, ki se nanašajo na zaščito uporabnikovih interesov ter spodbujanje učinkovite konkurence. Države članice morajo zagotoviti pregledne in nediskriminacijske pogoje dostopa do elementov poštna infrastrukture ali do

poštnih storitev, ki spadajo med univerzalne storitve. Med slednje direktiva uvršča (Uradni list EU 2008):

- sistem poštnih oznak,
- baze podatkov z naslovi,
- poštno predele,
- nabiralnike za dostavo pošiljk,
- informacije o spremembi naslova, ter
- storitve preusmeritve pošte ter vračanja pošiljk pošiljatelju.

Za tarifna načela z novo direktivo velja, da morajo biti cene storitev dostopne vsem uporabnikom in omogočati dostop do ponujenih storitev, ne glede na geografsko lego. Zagotavljanje brezplačnih poštnih storitev slepim ter slabovidnim še naprej ostaja, kajti družbena vloga zagotavljanja storitev omenjeni skupini ljudi, je velikega pomena in predstavlja odgovornost do sočloveka. Ob morebitni uporabi posebnih tarif s strani izvajalcev univerzalne storitve, na primer za storitve za podjetja ali za pošiljatelje masovne pošte, se morajo spoštovati načela preglednosti ter nediskriminacije. Prav tako je z novo direktivo prišlo do manjših sprememb pri preglednosti računovodskih izkazov glede na določila iz direktive 2002/39/ES. Ena od sprememb državam članicam dovoljuje, da od izvajalcev poštnih storitev, ki prispevajo v kompenzacijski sklad, če je le ta uporabljen kot privzeti mehanizem za financiranje univerzalne storitve, zahtevajo, uvedbo ustreznega ločenega računovodstva, kar omogoča zagotavljanje delovanja sklada (EUROPA 2008b).

Države članice morajo zakone ter ostale predpise, ki so potrebni za usklajitev s to direktivo, sprejeti najkasneje do 31. decembra 2010, ko je predviden rok za popolno liberalizacijo poštnega sektorja. Komisiji se nato predloži besedilo temeljnih določb predpisov zakonodaje, sprejetih na področjih, ki jih ureja omenjena direktiva. To zahtevo lahko za 2 leti odložijo le države, za katere se na osnovi študij smatra, da je odložitev zanje primerna. Mednje spadajo Češka, Grčija, Ciper, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Poljska, Romunija ter Slovaška (EUROPA 2008a).

4. FINANCIRANJE UNIVERZALNE POŠTNE STORITVE

V predlogu nove Poštne direktive je predvidenih več načinov financiranja, ki pa niso novost. Glavna naloga vsakega mehanizma za financiranje je pomoč izvajalcu univerzalnih storitev, da bo lahko tudi v bodoče izvajal le-te, po sprejemljivih in trenutnih cenah. Bili so že vpeljani in uporabljeni v več državah na področjih oz. panogah, kjer prav tako velja obveza izvajalcev o izvajanju univerzalnih storitev. To velja predvsem za letalsko panogo, železniški promet, telekomunikacije ter energetiko, a tudi pri teh je prihajalo do raznih zapletov. Kljub temu, da je liberalizacija na omenjenih panogah bila uspešna, obstaja dvom o uspešnosti liberalizacije poštne storitve, kajti poštne storitve imajo vrsto posebnosti, ki lahko otežijo postopek liberalizacije. Posebnosti trga poštne storitve so predvsem naslednje (Cremer, Grimaud in Laffont 2000, 47–68):

- uporabniki poštne storitve niso primorani plačati premije, da bi dobili pravico in dostop do poštne storitve kot je to potrebno v energetskega sektorja in sektorja telekomunikacij,
- poštne omrežja so tudi mnogo bolj delovno intenzivna kot sektorja energetike in telekomunikacij,
- tudi možnost razvoja in rasti poštne storitve je precej manjša kot pri drugih sektorjih (železniški promet, letalski promet, telekomunikacije, itd.). Vzrok leži predvsem v vedno večji možnosti uporabe alternativnih metod komuniciranja (internet, e-mail, ipd.), kar zmanjšuje motiv za uporabo poštne storitve.

Naštete posebnosti je potrebno upoštevati ter pazljivo izbrati primerno metodo financiranja, saj je možnost raznih motenj pri pojavu morebitne konkurence v poštne sektorju višja kot pri drugih sektorjih. Vzrok za to je drugačna koncentracija prihodkov v sektorju poštne storitve, kjer so prihodki skoncentrirani na manjše število dobičkonosnih strank, kar pa za druge sektorje ne velja.

Pojavljale so se nekatere ideje o ohranitvi univerzalnih poštne storitve brez dodatnega financiranja, vendar je ostalo samo pri idejah. Po mnenju strokovnjakov poštne sektorja, vzdrževanje univerzalnih storitev s trenutnimi določili in predpisi, ni možno. Derek Holt, vodilni mož Oxera⁸, trdi, da brez veliko večje fleksibilnosti podjetij pri izvajanju univerzalne storitve, ohranitev slednjih brez dodatnega financiranja ni možna. Vzdrževanje univerzalnih poštne storitve bi bilo možno le, če bi podjetja lahko spremenila svojo strukturo tarif ter določila dejanske vrednosti znamk, katere bi odsevale realne stroške odvisne od dolžine relacije prenosa pošiljke. A takšna fleksibilnost najverjetneje ne bi bila skladna z idejo ohranitve univerzalne poštne storitve, kajti ljudje, ki stanujejo v oddaljenih krajih, bi morali plačati za prenos pošiljke veliko več, kot tisti v mestih (EurActiv 2007c).

⁸ Oxera je ena vodilnih neodvisnih organizacij za ekonomsko svetovanje, ustanovljena leta 1982 (Oxera 2008).

4.1 Predlogi Evropske komisije o financiranju univerzalne poštne storitve

Kot že omenjeno, je rešiti problem financiranja univerzalnih storitev ključnega pomena. Tega se zaveda tudi Evropska komisija, ki je v ta namen oddala naročilo za izdelavo študije s strani Pricewaterhouse Coopers, ki je ena vodilnih revizorskih in svetovalnih ustanov. Ta je potrdila dejstvo, da bo liberalizacija poštne storitve imela v nekaterih državah članicah izjemen vpliv na izvajalce univerzalnih storitev.

Komisija predlaga za financiranje nekatere alternativne ukrepe k zmanjšanju odvisnosti uporabe subvencijskih mehanizmov. Ti ukrepi, ki se smatrajo kot zadostni za odprtje trga so lahko naslednji (Oxera 2007):

- povečanje komercialne fleksibilnosti izvajalca univerzalnih storitev,
- zaračunavanje premije za uporabo poštne omrežja novim konkurentom na osnovi stroškov, nastalih pri izvajanju univerzalne storitve, ter
- preoblikovanje in ustrezno določanje obsega obveznosti izvajanja univerzalne storitve.

Na nekaterih tržiščih bodo tako zagotovili zadostno financiranje univerzalnih storitev z uporabo alternativnih ukrepov, da uporaba subvencijskih mehanizmov ne bo potrebna ali pa bo potrebna v manjši meri. Učinkovitost alternativnih ukrepov pa je v veliki meri odvisna od strukture in pogojev trga, a v večini primerov tržišč, ti ukrepi ne bodo zadostovali. Komisija se tega problema zaveda, zato predlaga tudi nekatere alternativne metode, ki bi lahko nadomestile morebitne izgube izvajalcev univerzalnih storitev. Te alternative bi lahko bile državne subvencije, državne olajšave ter razni državni skladi za nadomestila upravičencem. Kljub predlogom s strani Komisije, pa do sedaj še ni bila izvedena nikakršna formalna analiza, ki bi pojasnila primernost uporabe alternativnih metod (Uradni list EU 2008).

Nekatere od teh alternativnih metod so bile uporabljene v številnih državah in sektorjih, vendar zaradi velike raznolikosti med tržišči, uporaba določene metode ne bo na vsakem tržišču enako učinkovita. Liberalizacija poštne storitve ter financiranje le-tega, je zato podvržena številnim pomislekom in velikemu številu nerešenih vprašanj.

Pri subvencioniranju s strani države pa se zmeraj poraja vprašanje pravičnosti do upravičenca ter njegove konkurence in iskanje pravičnega obsega subvencij, ki bi zagotavljale pravično konkurenco. Torej bodo tukaj struktura in posebnosti posameznega trga, igrale ključno vlogo pri iskanju odgovorov na ta vprašanja.

4.2 Raziskovanje na področju financiranja univerzalne storitve

Zaradi velika števila vprašanj o financiranju univerzalnih storitev po liberalizaciji poštne storitve, je skupina poštne operaterjev iz Evrope naročila izdelavo študije o ustreznosti

uporabe različnih finančnih mehanizmov pri financiranju univerzalne storitve v poštnem sektorju. Študijo so opravili strokovnjaki Oxere. Namen študije ni razkriti obseg inovacij, ki bi jih morebiti prinesla s seboj liberalizacija poštnega sektorja, temveč potencialne implikacije liberalizacije za ohranitev univerzalne poštno storitve (La Poste 2007).

Jedro študije je analiza možnih načinov financiranja univerzalnih storitev, a poleg tega ponuja rešitve na nekatera odprta vprašanja v zvezi z ohranjanjem univerzalnih storitev po liberalizaciji ter ocenjuje stroške, ki so potrebni za ohranjanje izvajanja univerzalnih storitev.

Z upoštevanjem več kriterijev so v študiji podrobneje proučili naslednje mehanizme oziroma načine financiranja (Oxera 2007):

- rezervirane storitve,
- kompenzacijski sklad v različnih oblikah,
- državne subvencije,
- mehanizem »pay-or-play«,
- mehanizem premij za uporabo poštnega omrežja,
- javni natečaji.

Omenili smo tudi študijo Pricewaterhouse Coopers, katero so izdelali na zahtevo Evropske komisije. S pomočjo te študije so želeli ugotoviti vpliv popolne liberalizacije na univerzalno poštno storitev ter možnost ohranjanja te storitve v posamezni državi članici glede na njene posebnosti (Pricewaterhouse Coopers 2006).

4.3 Težave pri financiranju univerzalne storitve po liberalizaciji

Vlade si prizadevajo tudi po odprtju oziroma liberalizaciji trga ohraniti izvajanje univerzalne poštno storitve ter s tem omogočiti uporabnikom dostop do storitev po pravičnih pogojih in cenah. Vendar, da bi ohranili uporabo univerzalnih poštnih storitev po pravični ceni, je potrebno najti konkretne odgovore na naslednja vprašanja:

- Koliko stane izvedba univerzalnih storitev?
- Kdo naj jih zagotovi?
- Kako jo financirati?

Samo merjenje stroškov potrebnih za izvedbo univerzalnih storitev je zelo kompleksna naloga, tako iz teoretičnega vidika kot tudi praktičnega. V različnih državah so različno pristopali k problemu univerzalnih storitev. Nekateri so se osredotočali na stroške, katerim bi se morebitni izvajalec univerzalnih storitev izognil, če jih ne bi izvajal, drugi pa pretežno na profit, ki bi se mu izvajalec univerzalnih storitev moral odreči.

4.3.1 Prisotnost prevzetih stroškov pri financiranju univerzalne storitve⁹

Pri financiranju univerzalne storitve je potrebno upoštevati tudi tiste stroške izvajalca univerzalne storitve, na katere sam nima vpliva. Kljub prevzetim stroškom (t. i. »legacy costs«, ki vključujejo predvsem plačevanje pokojnin in osnovnega zdravstvenega zavarovanja zaposlenim), je potrebno zagotoviti izvajanje univerzalnih poštnih storitev. Primer prevzetih stroškov, ki so še posebej pomembni za nekatere evropske poštne sektorje, je status državnih uslužbencev (na primer v Nemčiji imajo poštni delavci naziv poštni uradnik, nemško Postbeamte), ki ga imajo zaposleni, saj to omejuje odzivnost izvajalcev na pritiske konkurence. Čeprav načeloma lahko izdelamo hipotetičen stroškovni model zagotavljanja univerzalnih storitev znotraj okolja, v katerem se izvajalec ne sooča s prevzetimi stroški, pa tak model ne bi bil relevanten za izračun stroškov financiranja izvajalca. Skupni stroški izvajalca univerzalnih storitev so namreč odvisni od stroškov učinkovitosti, ki jih nosi izvajalec. Načeloma pa stroškov, ki jih izvajalec ne more nadzirati zaradi zunanjih dejavnikov, kot so npr. stroški državne službe, z izvajalčevega vidika ne moremo označiti za neučinkovite.

Z ozirom na drugo vprašanje – kdo naj zagotavlja univerzalne storitve? – in glede na liberalizacijo trga, bi moral regulativni organ natančno določiti dva ključna vidika, in sicer:

- kako lahko določimo, kdo bo zagotavljal univerzalne storitve in kako jih bo zagotavljal; bo izvajalec določen notranje s pomočjo tržnega mehanizma ali zunanje s strani regulativnega organa?
- kdo naj bi oziroma kdo lahko zagotavlja univerzalne storitve: prvotni izvajalec, nov tekmeč ali vsi izvajalci?

Odgovori na ta vprašanja bodo pokazali, kateri mehanizmi financiranja izvajalcev univerzalnih poštnih storitev so primerni. Če bi izvajalca izbrali na podlagi mehanizmov tržnih sil, bi lahko univerzalne storitve zagotavljala tako prvotni izvajalec kot nov tekmeč ali kar oba hkrati. V tem primeru bi mehanizmi financiranja, kot so npr. javni natečaji ali princip »pay or play«, lahko postali relevantni za analizo financiranja zagotavljanja univerzalnih storitev. Če pa bi regulativni organi določili, da univerzalne storitve zagotavlja samo prvotni izvajalec ali da se obveznost razdeli med prvotnega izvajalca in nove tekmece, bi lahko postali razpoložljivi novi mehanizmi financiranja kot npr. rezervirane storitve, kompenzacijski skladi ali plačilo premije za uporabo poštnega omrežja.

4.4 Kriteriji za ocenitev načinov financiranja

Vsaka ocena učinkovitosti alternativnih načinov financiranja univerzalnih storitev mora temeljiti na jasnih kriterijih. Vpliv in pomembnost kriterijev je odvisna od posameznega trga in politike v posameznih državah. Omenjeni kriteriji so naslednji (Oxera 2007):

⁹ povzeto po: Oxera 2007.

- učinkovitost,
- konkurenčna nevtralnost/pravična konkurenca,
- družbena pravičnost,
- skladnost s pravili državne pomoči,
- transparentnost,
- praktičnost,
- proporcionalnost, ter
- zanesljivost.

4.5 Načini financiranja univerzalne storitve

Razmere na poštnem trgu se bodo po liberalizaciji spremenile, najverjetneje celo zaostriale, zaradi povečanja konkurence. Tako bodo trenutni izvajalci, ki so v večini primerov tudi izvajalci univerzalne poštne storitve, dobili tekmece. V spodnji tabeli je poenostavljen prikaz značilnosti poštne trga pred liberalizacijo poštne trga.

Tabela 3: Ključne značilnosti poštne trga pred liberalizacijo

Vrsta uporabnika	Št. uporabnikov	Št. pisem na uporabnika	Cena pisma v €	Strošek na pismo v €
Visoki stroški	10	1	1.0	2.5
Povprečni stroški	80	2	1.0	1.0
Nizki stroški	10	3	1.0	0.5

Vir: prirejeno po Oxera 2007.

V nadaljevanju bomo podrobneje spoznali in prikazali omenjene različne metode financiranja univerzalne storitve na poenostavljenih izračunih, kjer smo zaradi lažjega razumevanja in večje preglednosti, prilagodili število uporabnikov poštne storitve.

4.5.1 Rezervirane storitve

Tradicionalni evropski poštni sektor je monopolnega značaja, kjer en poštni operater ponuja številne storitve po različnih poteh. Monopoli so v omenjenem sektorju nastali, ker je bila večina glavnih poštne operaterjev v lasti države in so jih vlade ščitile pred konkurenco. Operaterji, ki so zadolženi oziroma zavezani izvajati univerzalne storitve, zato dobijo pravico koriščenja rezerviranih storitev (EC 2008b).

Izvajanje univerzalne storitve povzroča izvajalcu izgube, zato s pomočjo rezerviranih storitev navzkrižno subvencionira izgube uporabnikov z visokimi stroški, z uporabniki, ki povzročajo le nizke stroške. Podjetje tako pokrije izgube, ki jih je utrpelo, zaradi izvajanja univerzalne storitve z uporabniki, ki prinašajo dobiček.

V tabeli 3 je poenostavljen prikaz hipotetičnega poštne trga, za katerega se predvideva, da cena pisma stane za vsakega uporabnika 1€ in da obstajajo tri vrste uporabnikov poštne storitve:

- uporabniki z visokimi stroški, za katere se predvideva, da je njihovo število relativno nizko (v našem primeru jih je 10) in pošljejo le eno pismo dnevno, kar povzroči 2.5€ stroškov na posamezno pismo,
- uporabniki z srednjimi stroški, katerih je največ (80) ter pošljejo v povprečju dve pismi dnevno (stroški pisma za poštnega operaterja znašajo 1€), ter
- uporabniki z nizkimi stroški, za katere se prav tako predvideva, da niso številni (10), vendar pošljejo v povprečju tri pisma dnevno, kar povzroči poštnemu operaterju strošek 0.5€ na posamezno pismo.

Iz tabele 3 je razvidno, da je izvajalec univerzalne poštne storitve v finančnem ravnovesju, kar je še boljše ponazorjeno v tabeli št. 4, kjer so skupni stroški identični skupnim prihodkom (200€).

Tabela 4: Financiranje univerzalne storitve z rezerviranimi storitvami (vrednosti v €)

Vrsta uporabnika	Št. uporabnikov	Stroški	Število pisem	Skupni stroški	Skupni prihodki	Poslovni rezultat
Visoki stroški	10	2.5	1	25	10	-15
Povprečni stroški	80	1.0	2	160	160	0
Nizki stroški	10	0.5	3	15	30	+15
Skupaj	100	/	/	200	200	0

Vir: prirejeno po Oxera 2007.

Problem liberalizacije za izvajalca univerzalne poštne storitve pa predstavlja morebitna konkurenca. Vstop novega izvajalca na trg poštne storitve prikazuje tabela 5, v kateri se predvideva, da nov izvajalec prevzame 30% uporabnikov, ki povzročajo nizke stroške. V tabeli 5 se zaradi lažjega razumevanja predpostavlja, da ima nov izvajalec enako stroškovno strukturo ter zaračunava le malenkost manj kot 1€ za pismo uporabnikom z nizkimi stroški kot izvajalec univerzalne poštne storitve, z namenom prevzema tržnega deleža segmenta, sestavljenega iz omenjene skupine uporabnikov. Posledica bi bil negativni poslovni izid za starega izvajalca, kajti nastale stroške ne bi bil zmožen kriti s prihodki iz segmenta uporabnikov z nizkimi stroški, nov izvajalec pa bi dosegal dobiček, kar je razvidno iz tabele. Izvajalec univerzalne poštne storitve bi tako utrpel 4.5€ izgube, kar je povzročil 30% upad uporabnikov z nizkimi stroški, nasprotno bi bilo pri novem izvajalcu, ki bi dosegel 4.5€ dobička v tem segmentu.

Tabela 5: Prikaz poslovnega rezultata ob vstopu novega konkurenta (vrednosti v €)

Vrsta uporabnika	Št. uporabnikov	Stroški	Število pisem	Skupni stroški	Cena pisma	Skupni prihodki	Poslovni rezultat
Stari izvajalec							
Visoki stroški	10	2.5	1	25	1.0	10	-15
Povprečni stroški	80	1.0	2	160	1.0	160	0
Nizki stroški	7	0.5	3	10.5	1.0	21	+10.5
Skupaj	97			195.5		191	-4.5
Novi izvajalec							
Visoki stroški	/	/	/	/	/	/	/
Povprečni stroški	/	/	/	/	/	/	/
Nizki stroški	3	0.5	3	4.5	1.0	9	+4.5
Skupaj	3			4.5		9	+4.5

Vir: Oxera 2007.

Rešitev problema na področju rezervirane storitve, je preprečitev vstopa konkurentu na dobičkonosen segment poštnega trga, da bi izvajalec univerzalne storitve lahko tudi v prihodnje pokrival izgube s prihodki iz tega segmenta. Največja prednost tega načina financiranja univerzalne storitve je v preprostosti implementacije modela v uporabo, saj je znano njegovo delovanje ter sam prenos modela v uporabo ne zahteva potrebe po večjih spremembah. A je zaradi omejevanja konkurence z ohranjanjem rezerviranih storitev, preprečena možnost nekaterih pozitivnih učinkov liberalizacije in večje konkurence, zato direktiva 2008/6/ES uporabo te metode financiranja prepoveduje, saj ogroža glavni cilj direktive, popolno liberalizacijo in možnost pravične konkurence (Uradni list EU 2008).

4.5.2 Kompenzacijski sklad

Financiranje s kompenzacijskimi skladi se zelo pogosto uporablja za financiranje stroškov oziroma izgubo izvajalca univerzalne storitve. V nekaterih državah kot so npr. Francija, Avstralija ter ZDA, so bili omenjeni fondi ustanovljeni za financiranje univerzalnih storitev v številnih sektorjih, med drugim tudi telekomunikacijskem sektorju ter sektorju energetike.

Uporaba kompenzacijskega fonda za ohranjanje univerzalne poštno storitve, je predlagana tudi v Poštni direktivi kot možna rešitev kritja morebitnih izgub, zaradi izvajanja univerzalne storitve. Številne države članice so v ta namen izvedle že nekatere ukrepe z namenom zagotoviti oskrbo univerzalne storitve v poštnem sektorju. Mednje sodijo Belgija, Ciper, Danska, Velika Britanija, Italija, Latvija, Portugalska ter tudi Slovenija. Čeprav je bila uporaba kompenzacijskega fonda do sedaj bolj ali manj omejena, Evropska komisija s stopnjevanjem liberalizacije predvideva, da se bo vse več držav posluževalo tega mehanizma (EC 2006).

Pred uporabo kompenzacijskih fondov pa je potrebno rešiti nekatera vprašanja ter izbrati ustrezne odločitve, ki so skladne z značilnostmi posameznega poštnega trga (Oxera 2007).

Kako pridobiti denar za sklad?

Možnosti, kako pridobiti denar za kompenzacijski sklad, je več. Lahko je pridobljen od izvajalcev ali uporabnikov.

- Prva možnost bi bila, da bi morali vsi izvajalci poštnih storitev na tržišču plačati določen znesek, ne glede na to ali so novinec na trgu ali ne.
- Druga možnost je ta, da bi morali izvajalci storitev plačati davek na dobiček, izražen v določenem odstotku od dobička.
- Lahko bi tudi določili davek na enoto, torej pismo ali paket, ki bi bilo odposlano oziroma dostavljeno.

Kako določiti davčno osnovo?

Potrebno je določiti takšno davčno osnovo, ki ne bo premajhna in ne prevelika, kajti pri pojavu premajhne davčne osnove se lahko zgodi, da bo zbranih premalo sredstev za fond in financiranje univerzalne storitve ne bo mogoče, pri preveliki pa lahko pride do neravnovesja in nepravičnega obdavčevanja izvajalcev poštnih storitev.

Kdo naj prispeva?

Prav tako je potrebno določiti kdo je dolžan prispevati v fond, ali so to stari izvajalci poštnih storitev ali tisti, ki na novo vstopajo na poštno tržišče. Odločitev bo odvisna od tega, katero finančno breme se financira s fondi. Če se financirajo bruto stroški, potem sta primorana plačati v fond oba oziroma vsi izvajalci poštnih storitev. Obratno bi bilo pri financiranju neto stroškov, kajti v tem primeru bi morali plačati v fond samo novi izvajalci storitev.

Kako naj bo denar dodeljen izvajalcu univerzalne storitve?

Denar je lahko dodeljen glede na dobiček, dohodek ali poslane enote (pisma, paketi) v sektorju z uporabniki, ki povzročajo visoke stroške.

Kako naj bo sklad voden?

Bodisi bo ustanovljen »dejanski fond«, katerega bo vodila neodvisna organizacija ali »virtualni fond«, katerega bi vodil izvajalec univerzalne storitve, pod pogojem, da je edini izvajalec le-te.

Kot že omenjeno, je potrebno biti previden pri določanju davčne stopnje, da bo rezultat uporabe fonda najbolj pravičen. Tabela 6 prikazuje dva primera oziroma možnosti določanja davčne stopnje. Pri prvi možnosti je davčna stopnja določena na osnovi vseh prihodkov, drugi primer pa uporablja za določanje stopnje le prihodke iz segmenta uporabnikov z nizkimi stroški. Vidimo, kako je pomembna ustrezna davčna stopnja, kajti v prvem primeru, ko je davčna stopnja določena na osnovi vseh prihodkov, je stari izvajalec

oškodovan ter neustrezno obdavčen. Rezultat tega so nepokrite izgube v segmentu uporabnikov z nizkimi stroški. Težava je odpravljena v drugem primeru, kjer so obdavčeni izvajalci na osnovi dobičkonosnega segmenta, torej segmenta z uporabniki z nizkimi stroški. Stari izvajalec tako doseže zelen cilj, to je pokritje stroškov, ki so nastali zaradi izvajanja univerzalne storitve.

Tabela 6: Primera kompenzacijskega fonda na osnovi prihodkov (vrednosti v €)

	Primer 1		Primer 2	
	Stari izvajalec	Novi izvajalec	Stari izvajalec	Novi izvajalec
Profit pred uporabo fonda	-4.5	+4.5	-4.5	+4.5
Prispevek v fond	-14.325	-0.675	-10.5	-4.5
Subvencija iz fonda	15	0	15	0
Profit po uporabi fonda	-3.825	+3.825	0	0
Davčna stopnja	7.5%	7.5%	50%	50%

Vir: prirejeno po Oxera 2007.

4.5.3 Državne subvencije

Financiranje s strani države oziroma državno subvencioniranje lahko poteka neposredno ali posredno. Državne subvencije so zelo popularna metoda financiranja izvajalcev univerzalnih storitev ter gospodarstva nasploh, vendar države vedno bolj težijo k zmanjševanju le-teh z namenom sprostiti trg ter tako zagotoviti konkurenčno klimo na trgih. Letalska industrija je ena izmed sektorjev, ki prejemajo subvencije. Tako se godi v ZDA in tudi na Norveškem, kjer letalski prevozniki brez subvencij ne bi bili zmožni izvajati poletov v manjše in odročne kraje ali pa bi utrpeli prevelike izgube. Poštni sektor tukaj ni izjema, kajti prav tako poznamo primere subvencioniranja poštnega sektorja. Na primer v Veliki Britaniji država subvencionira odročno ležeče podeželske pošte, saj ni mogoče, da bi lahko brez subvencij raznašali pošto brez izgube. Prav tako se delno subvencionira univerzalne poštne storitve v Italiji (EC 2008a).

Tabela 7 ponazarja dve metodi financiranja s pomočjo državnih subvencij. Prva možnost je subvencija izvajalcu univerzalne storitve v višini, ki je enaka celotni izgubi v segmentu uporabnikov z visokimi stroški. V tem primeru bi državna subvencija znašala 15€, kar bi prineslo izvajalcu univerzalne storitve 10.5€ dobička. Drug primer je bolj pravičen za konkurenta, saj bi izvajalec univerzalne storitve prejel subvencije v višini dejanske izgube v omenjenem segmentu. Tako po subvenciji ne bi imel dobička, temveč le pokrito izgubo.

Tabela 7: Financiranje izvajalca univerzalne storitve z državnimi subvencijami (v €)

	Subvencija je enaka izgubi v dobičkonosnem segmentu	Subvencija je enaka neto izgubi
Dobiček pred subvencijo	-4.5	-4.5
Državna subvencija	15	4.5
Dobiček po subvenciji	10.5	0

Vir: prirejeno po Oxera 2007.

Kolikšna naj bo državna podpora je odvisno od izbora metode kritja. Načeloma za obstoj in zagotovitev finančnega ravnovesja izvajalca univerzalne storitve, zadostuje že subvencioniranje izgub na osnovi neto stroškov kot je prikazano v tabeli št. 7. Država se lahko odloči katero metodo bo izbrala. Skozi čas bi bilo potrebno preveriti ustreznost višine subvencij ter prilagoditi morebitnim spremembam na tržišču ali stroškovni učinkovitosti.

Znane so pa tudi nekatere slabosti, ki jih s seboj prinaša državno subvencioniranje. Državne subvencije lahko povzročijo zaviranje oziroma slabšanje konkurenčnega položaja izvajalcem poštne storitve, ki niso zavezani izvajati univerzalne storitve. Prav tako subvencije ne vzpodbujajo prejemnika le-teh pri izboljševanju stroškovne učinkovitosti, pospeševanju prodaje, itd. Nepremišljene subvencije lahko imajo zato velike posledice, čeprav je bil njihov prvotni namen dober (WTO 2008).

4.5.4 Pay or play

Model financiranja univerzalne poštne storitve »pay or play« je izpeljan iz modela kompenzacijskih skladov, a je nekoliko nadgrajen. Model ponuja izvajalcem možnost odločitve ali bi storitev ponujali tudi v segmentu uporabnikov z visokimi stroški. Posledica tega je, da novi izvajalec ob morebitni privolitvi v izvajanje storitev v segmentu z visokimi stroški, ni več dolžan plačevati v kompenzacijski fond oz. se delež, ki ga je dolžan plačati, zmanjša (EurActiv 2007a).

Obstajata dve možni različici planiranja tega modela (Oxera 2007):

1. Diskretna različica, kje je možnost odločitve »plačati ali igrati« brezpogojna. V tem primeru morajo izvajalci ponuditi in izvajati svoje storitve vsem uporabnikom v segmentu z visokimi stroški, ne glede na geografsko lego ali plačati celoten znesek, ter
2. Trajna različica, pri kateri je višina plačila v fond premosorazmerna z obsegom prisotnosti oziroma novega izvajalca na segmentu uporabnikov z visokimi stroški.

Tabela 8 prikazuje možen prikaz modela »pay or play«. Poleg tega je v tabeli predpostavljeno, da velja prav tako 30% prevzem uporabnikov v segmentu z nizkimi stroški ter 20% prevzem uporabnikov z visokimi stroški. V tem primeru je prikazana trajna različica modela »pay or play«.

Rezultati tabele so zgolj teoretični ter poenostavljeni za lažje razumevanje modela. Zaradi podobnosti modela »pay or play« z modelom kompenzacijskih fondov, so tudi rezultati in finančni tokovi podobni, vendar nekoliko porazdeljeni. V našem primeru, se je zaradi vstopa novega izvajalca na segment z visokimi stroški, zmanjšala izguba starega izvajalca na tem segmentu iz 15 evrov na 12 evrov. Posledično se tudi novemu konkurentu pojavijo izgube, v našem primeru beleži 3 evre izgube. Temu se prilagodijo tudi subvencije, kajti staremu izvajalcu se primerno zmanjšajo, novemu pa se za 3 evre povečajo.

Tabela 8: Prikaz finančnega položaja starega izvajalca in novega konkurenta (v €)

Tip uporabnika	Št. uporabnikov	Skupni prihodki	Skupni stroški	Dobiček
Stari izvajalec				
Visoki stroški	8	8	20	-12
Povprečni stroški	80	160	160	0
Nizki stroški	7	21	10.5	+10.5
Skupaj	95	189	190.5	-1.5
Novi izvajalec				
Visoki stroški	2	2	5	-3
Povprečni stroški	/	/	/	/
Nizki stroški	3	9	4.5	+4.5
Skupaj	5	11	9.5	+1.5

Vir: prirejeno po Oxera 2007.

Prednost modela »pay or play« je v njegovem prilagajanju in ponujanju možnosti izvajanja univerzalne storitve. V nasprotju z državnimi subvencijami, ta metoda ne zavira konkurence, temveč celo pospešuje stroškovno učinkovitost in produktivnost. Izbira modela je seveda odvisna od posamezne države članice ter strukture in značilnosti posameznega poštnega trga. Podporo mehanizmu »pay or play« je izrekla tudi francoska La Poste, ki vidi slednjega kot najboljšo rešitev za financiranje univerzalne storitve (Forceville 2007).

4.5.5 Premija za uporabo poštnega omrežja

Značilnost tega mehanizma je ta, da morajo novi izvajalci oziroma konkurenti, ki vstopajo na trg, plačati določeno premijo za uporabo poštnega omrežja starega izvajalca. V praksi bi ta premija imela določeno višino, s katero bi lahko financirali izvajanje univerzalne poštne storitve. Premije bi bil deležen izvajalec univerzalne poštne storitve (Oxera 2007).

Obstajata dva možna scenarija, katera model jasno razlikuje:

- **Obhod poštnega omrežja starega izvajalca je prepovedan**; zaradi obvezne uporabe poštnega omrežja starega izvajalca mora konkurent plačati premijo,
- **Obhod je dovoljen**; v tem primeru se novi izvajalec odloči, ali plačati vstopno premijo ali raje razviti lastno omrežje.

Model ločuje dva tipa premije:

- **Enotna premija**; enaka premija za prenos pošiljk v vse regije,
- **Pasovna premija**; pri pasovni premiji, se višina premije zaračuna na osnovi stroškov nastalih zaradi prenosa pošiljke v posamezno regijo. Bolj oddaljena je regija, višji bodo stroški.

Zagovorniki popolne liberalizacije so mnenja, da je mehanizem premij za uporabo omrežja neustrezen, saj ni skladen s pogoji, ki jih zahteva popolna liberalizacija (Forceville 2007).

4.5.6 Javni natečaji

Model javnih natečajev se od že naštetih modelov razlikuje. Najbolj je podoben modelu »pay or play«, a tudi med tema modeloma obstaja bistvena razlika. Kot pri vseh javnih natečajih, se tudi v tem modelu predpostavlja, da je izvajalec univerzalne storitve izbran na osnovi najboljše ponudbe. Morebitni izvajalci in interisenti se odzovejo na javni razpis, ki ga je razpisala država. Pošljejo svoje ponudbe ter predloge, načrte in stroške. Po preučitvi vseh prispelih predlogov, izberejo najustrežnejšega. Ustreznost se lahko kaže v najnižjih cenah, stroških ali v najnižjem nadomestilu za izvajanje univerzalne storitve. Pred državnim razpisom pa je potrebno rešiti nekatera vprašanja in določiti kriterije, katere mora izvajalec izpolnjevati (Andric 2007, 342):

- Pred razpisom natečaja je potrebno določiti območje razpisa, kajti najverjetneje to ne bo obsegalo celotne države, saj za izvajanje univerzalne storitve v mestnih središčih zadoščajo že tržni motivi.
- Potrebno je določiti tudi število morebitnih izvajalcev univerzalne storitve. Država mora določiti ali bi bila ustreznejša možnost z enim izvajalcem univerzalnih storitev ali večjim številom le-teh.
- Pomembna je tudi določitev kriterijev usposobljenosti izvajalca, kajti ni vseeno kakšna je ta stopnja. Predvsem so pomembne kadrovska, tehnološka ter logistična usposobljenost. Če teh kriterijev ne zadovoljuje v zadostni meri, kandidat ni ustrezen za izbor.

Poznamo vrsto primerov, kjer so države izbirale izvajalce univerzalnih storitev v številnih sektorjih na osnovi javnih natečajev. Tako poznamo primere javnih natečajev v letalstvu v ZDA, telekomunikacij v Franciji, železniški promet v Veliki Britaniji in druge. V poštnem sektorju je najbolj znan primer javnih natečaj v Novi Zelandiji (OECD 1996).

4.6 Ustreznost in izbor načina financiranja

Kateri model oziroma mehanizem bo država izbrala za financiranje univerzalne storitve je odvisno od posamezne članice. Prej omenjeni in prikazani modeli za financiranje izvajanja, univerzalne storitve so zgolj možni predlogi za reševanje problema financiranja. Vsekakor bodo potrebne še številne študije in analize posebnosti posameznih držav, posebnosti podjetij ter njihove stroškovne strukture, preden se bodo lahko uspešno uvedli predlagani mehanizmi (EurActiv 2007c).

Vsaka država tudi ne razpolaga z enakimi instrumenti kot druge članice Evropske unije, zato bodo izbrale tisti model, ki bo zanje glede na upoštevane kriterije (navedeni v podpoglavju Kriteriji za ocenitev načinov financiranja) ter posebnosti, najbolj ustrezen. Pri izbiri možnih mehanizmov financiranja pa igra pomembno vlogo tudi Evropska komisija, ki lahko določene mehanizme financiranja celo prepove (na primer financiranje univerzalne storitve z rezerviranimi storitvami).

5. ZNAČILNOSTI IN TRENDI POŠTNEGA SEKTORJA V EU

Poštni sektor je v svetovnem merilu izrednega pomena. Samo v letu 2004, so v poštnem sektorju v EU, zabeležili 90 milijard prihodkov, kar predstavlja okoli 1% celotnega BDP. Prav tako je poštni sektor zelo pomemben iz socialnega vidika, saj zaposluje samo v EU 1 milijon ljudi, ki so zaposleni in neposredno povezani s poštnim sektorjem. Po nekaterih podatkih pa je število delovnih mest, ki so odvisni od poštnega sektorja v EU, okoli 5 milijonov ter skupno prispevajo preko 200 milijard prihodkov v evropsko gospodarstvo (Walsh 2006). Podroben opis omenjenih vrednosti prikazuje tabela 9.

Tabela 9: Število zaposlenih in vrednosti prihodkov v poštnem sektorju v EU

	Izvajalci univerzalne storitve	Privatne pošte	Outsourcing ¹⁰	In-house ¹¹	Skupaj
Zaposleni (milijoni)	1.0	0.2	1.6	2.2	5.0
Prihodki v € (milijarde)	47	2	54	100	203
% BDP v EU	0.5	/	0.5	1	2.1

Vir: Walsh 2006.

5.1 Spremembe poštnega sektorja

V zadnjih desetih letih je poštni trg v EU ter tudi drugod po svetu, doživel veliko sprememb. Z razvojem poštnega sektorja, so se pojavile številne nove tehnologije, ki so omogočale izboljšanje poslovanja ter učinkovitosti prenosa pošiljk. Prav tako je imela izjemen vpliv na spremembe v tem sektorju Poštna direktiva iz leta 1997, direktiva 97/67/ES ter njeni naslednici. Vse države članice, so sprejele in izvedle določila iz direktiv, kar bo omogočilo popolno odprtje poštnega sektorja za konkurenco z letom 2011. Kljub temu, da je evropski poštni sektor že delno liberaliziran (nekatero države so že popolnoma odprle poštni trg, na primer Švedska, Finska, Velika Britanija), še zmeraj ne moremo govoriti o pravi, popolni konkurenci v državah.

Oglejmo si nekatere večje spremembe poštnega sektorja v zadnjih desetih letih (WIK 2006, str.1-2):

- V večini držav članic so tradicionalno poštno upravljanje zamenjali izvajalci univerzalne poštne storitve, ki so mnogo bolj tržno naravnani ter usmerjeni v zadovoljevanje uporabnikovih potreb. Izvajalcem univerzalne poštne storitve

¹⁰ Outsourcing, gre za uporabo zunanjih podjetij in storitev za izvajanje aktivnosti, ki jih običajno izvajajo notranje službe v podjetjih. To je obenem strateška odločitev podjetja, da pomembno funkcijo za svoje delovanje da izvajati zunanjemu specializiranemu, strokovno usposobljenemu in učinkovitemu ponudniku.

¹¹ In-house podjetje, je samostojno, podružnici podobno podjetje, znotraj velikega podjetja. Njegov namen je povečati poslovno učinkovitost in hitrost odločanja znotraj podjetja.

konkurirajo novi izvajalci na področju pakete dostave, ekspresne dostave ter po novem tudi na področju pisemske dostave (predvsem v urbanih naseljih), kar je posledica vse večje liberalizacije;

- Privatizacija poštnih operaterjev v mnogih državah članicah je omogočila napredek ter večjo komercializacijo poštne sektorja;
- Odpiranje poštne sektorja za konkurenco se intenzivno povečuje, vendar vstopanje konkurence še zmeraj ne poteka brez zapletov, saj ponekod izvajalci univerzalne poštne storitve preveč izkoriščajo svoj monopolni položaj. Z letom 2011 se bo v večini držav članic omenjen problem na področju EU rešil;
- Pomembnost pisemskih pošilk ostaja, vendar se spreminja namen in značilnost prenosov pisemskih pošilk iz dvosmernega dopisovanja v enosmerno oglaševanje in informiranje uporabnikov. Tudi napovedi o elektronski substituciji pisemskih pošilk, se niso uresničile;
- Tehnološke spremembe so povzročile spremembe v samem poštnem procesu od klasičnega poštne procesa (prevzem, ročno sortiranje, dostava) do sodobnega poštne procesa, ki temelji na informacijski tehnologiji, telekomunikacijah, prenosu podatkov z visoko hitrostjo ter avtomatizaciji (kodiranje in lasersko odčitavanje). Posledica tehnološkega razvoja poštne sektorja je brisanje mej med poštnimi storitvami ter storitvami iz drugih sektorjev;
- Povečala se je tudi sama kakovost in učinkovitost prenosa univerzalnih pošilk ter ostalih pošilk. Prav tako se je povečalo število poštnih poslovalnic, kar pomeni povečano število vstopnih točk za uporabnike.

Rastoči trend je možno zaznati pri spreminjanju lastništva poštnih operaterjev, ki prehaja iz državnega lastništva k privatnemu lastništvu. Vzrok temu je odpiranje trga, ki povzroča večjo konkurenco, zato so poštni operaterji prisiljeni v vedno večje investicije, ki jih lahko zagotovijo privatni sektorji. Veliko število izvajalcev univerzalne poštne storitve je že delno privatiziranih. Vredno je omeniti privatizacije podjetja Deutsche Post ter nizozemski TNT, ki sta bila prva uspešno privatizirana poštna operaterja v EU. Vlade v teh podjetjih so zmanjšale svoj lastniški delež s prodajo delnic novim investitorjem, nizozemska vlada je celo prodala ves svoj preostali delež, ki je znašal 10.9%. 4.3% tega deleža je kupilo podjetje TNT, ostalo pa ameriški banki Citibank ter UBS (Dutch News 2006). V naslednji tabeli, si oglejmo najbolj privatizirane poštna operaterje v EU ter njihov lastniški delež.

Tabela 10: Privatizirani poštni operaterji

Država	Poštni operater	Pravni status	Privatiziran lastniški delež	Opombe
Nizozemska	TNT	privatizirano	100%	privatizirano od 21.11.2006
Nemčija	Deutsche Post World Net	privatizirano	69%	/
Avstrija	Österreichische Post.at	delno privatizirano	49%	prodaja deleža 16.5.2006
Belgija	De Post	delno privatizirano	50%	delni lastnik Post Denmark

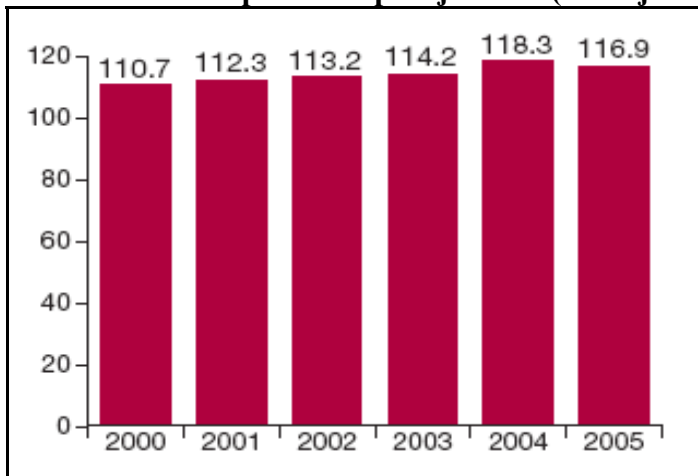
Vir: Capgemini 2007.

Zraven že omenjenih operaterjev TNT ter Deutsche Post, sta v tabeli 10 navedena še dva operaterja, Österreichische Post ter belgijski De Post, ki sta oba delno liberalizirana, saj ima država v vsaki nekaj več kot polovični delež. Belgijska vlada je Post Denmark prodala 50% delež manj eno delnico. Ostala večina izvajalcev poštних storitev je v veliki večini delniških družb, ki so pa v večinski lasti države. Le še vprašanje časa je, kdaj bodo tudi ostali delno privatizirani poštni operaterji postali popolno privatizirani.

5.1.1 Trend elektronskih alternativ

Mnogi tržni analitiki so v devetdesetih letih prejšnjega stoletja napovedovali velik upad zanimanja za uporabo poštних storitev, predvsem pisemskih pošiljk. Finski poštni operater Posti je leta 1995 napovedal 16% do 39% upad prenosa poštних pošiljk, vendar se napovedi vse do danes niso uresničile. Količina prenosov poštних pošiljk je zadnja leta celo nespremenjena, število pošiljk direktne pošte ter paketov pa se je celo povečalo (UPU 2008). Tako je v letu 2004 količina vseh prenesenih poštних pošiljk v EU, znašala 116.9 milijard kosov, v letu 2005 pa 1.4 milijarde pošiljk manj.

Slika 1: Količina prenosov pošiljk v EU (v milijardah kosov)

Vir: UPU 2008.

V zadnjih letih se ni toliko spreminjala količina prenosov poštних oziroma pisemskih pošiljk, temveč njihov namen. Včasih so ljudje komunicirali s pomočjo pisem, danes to počno s pomočjo e-mailov, SMS (short message service) sporočil in drugimi sodobnimi metodami komunikacije. Ne samo, da je takšen način komuniciranja mnogo hitrejši, tudi cenejši je. Za hitro sporočanje v pisemski obliki, se uporabljajo načeloma le telegrami, ki pa danes ponujajo še mnoge druge dobrate (na primer telegram z igračami, šopkom rož, buteljko vina, itd.) kot samo hitro sporočeno besedilo. Konkurenco predstavljajo tudi mobilni telefoni in novejša storitve kot so UMTS¹², ki so postali nepogrešljivi v komuniciranju. Uporabo pisemskega komuniciranja se danes uporablja predvsem za informiranje in oglaševanje uporabnikov s strani podjetij (Pošta Slovenije ponuja v ta namen podjetjem storitev Direktna pošta).

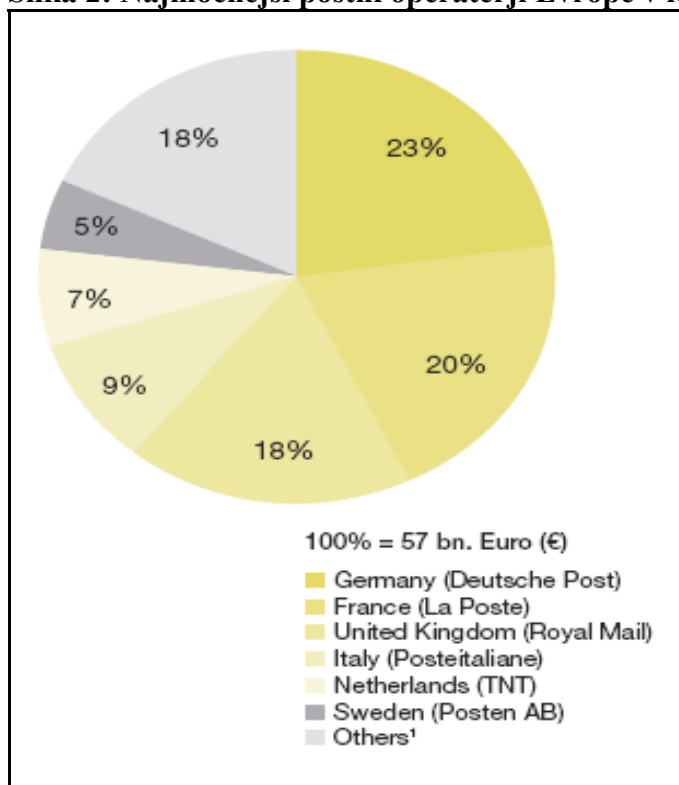
¹² UMTS - Universal Mobile Telecommunications System, je univerzalni telekomunikacijski sistem, ki omogoča občutno hitrejši prenos podatkov, uporabo novih storitev, hkraten prenos besedila, slike in zvoka, videotelefonijo, enostavnejšo in hitrejšo uporabo storitev (Mobitel 2008).

Pričakuje se, da bodo v prihodnosti elektronske alternative komuniciranja imele še bolj negativen vpliv na količino prenosov poštnih pošiljk. Posledica vse pogostejše uporabe elektronskega komuniciranja pa bo najverjetneje povzročila, da se bodo prenosi paketnih pošiljk povečali, zaradi vse večje uporabe spletnega nakupovanja in spletnih dražb. Tržni strokovnjaki iz tega področja napovedujejo 3.5% porast paketnih pošiljk na letni ravni, do leta 2015 pa okoli 20-25% porast (Capgemini 2007).

5.2 Glavni akterji v poštnem sektorju ter njihov razvoj

Najpomembnejši poštni operaterji v državah članicah EU, še zmeraj ostajajo izvajalci univerzalne storitve, kar jim je omogočil njihov dolgoletni monopolni položaj. To odseva njihov tržni delež, saj pet največjih poštnih operaterjev skupaj dosega 77% tržni delež v poštnem sektorju. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da to odraža bolj velikost zaščitenega trga posameznega izvajalca univerzalne poštne storitve kot dejanski konkurenčni tržni delež. S popolno liberalizacijo v vseh državah EU, se bo tržni delež vsekakor spremenil.

Slika 2: Najmočnejši poštni operaterji Evrope v letu 2006

Vir: Capgemini 2007.

Iz slike 2, je jasno razvidna premoč največjih držav, saj ima nemški Deutsche Post kar 23% tržni delež, francoski La Poste 20% in britanski Royal Mail 18% tržni delež. Sledijo jim italijanski Poste Italiane ter nizozemski TNT s 7% tržnim deležem. Opazna je prav tako povezava med tržnim deležem, velikostjo države ter dohodki največjih poštnih operaterjev. Poglejmo si strukturo, delež in velikost prihodkov vodilnih poštnih operaterjev na sliki 3.

Slika 3: Struktura dohodkov največjih poštних operaterjev EU v letu 2006

National Postal Operator	Revenue Distribution 2006					Rev.
	Mail	Parcel & Express	Logistics	Financial Services	Other	
France – La Poste	56%	14%		23%	6%	€ 20B
U.K. – Royal Mail	79%	10%			11%	€ 13B
Germany – DPWN	21%	27%	36%	15%		€ 61B
Netherlands – TNT	40%	60%	Discontinued			€ 10B
Italy – Poste Italiane	32%	2%		66%		€ 17B
Sweden – Posten	73%	27%				€ 3B
Switzerland – Die Post	39%	18%		20%	23%	€ 5B
Austria – Österreichische Post	76%	13%			11%	€ 2B
Belgium – De Post / La Poste	79%	4%		10%	7%	€ 2B
Norway – Posten Norge	42%	17%	29%		12%	€ 3B
Denmark – Post Danmark	87%	13%			1%	€ 2B
Finland – Posti	54%		34%		13%	€ 2B

■ Core Business

Vir: Nader in Lintell 2008, 8.

Operaterji iz največjih trgov imajo največji dohodek, a je daleč pred vsemi nemški Deutsche Post World Net, ki je imel v letu 2006 okoli 61 milijard evrov dohodkov. Tudi struktura dohodkov posameznih evropskih operaterjev je zelo razvejana, kar je posledica vse večje liberalizacije in odmik od izvajanja zgolj klasičnih poštних storitev. Odmik od izvajanja klasičnih poštних storitev povzroča ponujanje drugih, dodatnih storitev. To so:

- ekspresna dostava paketnih pošilk,
- logistične storitve,
- finančne storitve, ter
- druge.

Zanimivo je, da se nekateri poštni operaterji vračajo k izvajanju klasičnih poštних storitev in opuščajo izvajanje dodatnih, kot je to primer pri nizozemskem operaterju TNT, ki je opustil izvajanje logističnih storitev, zaradi premajhnega dobička. Zelo dobro razvite dodatne storitve ima Deutsche Post World Net, ki je s svojo ekspresno dostavo paketnih pošilk ter logističnimi storitvami zastopan po večini držav v svetu. S svojo številčno letalsko floto, je nemški operater na področju logistike skoraj nepremagljiv. V Letu 2003 je celo prevažal pošto ameriškim vojakom, nastanjenih v Iraku v času vojne (Dohmen 2003). Vredno je omeniti tudi strukturo dohodkov italijanskega poštne operaterja, ki razkriva primer skrajne specializacije dodatnih storitev, saj kar 66% dobička doseže v finančnem sektorju. BancoPosta ponuja veliko število finančnih storitev od klasičnih do raznovrstnih zavarovanj ter posojil (Poste Italiane 2008).

V prihodnosti se pričakuje, da se bo število dodatnih storitev poštних operaterjev še povečalo in izvajanje le-teh še bolj specializiralo in intenziviralo. K temu prispeva

predvsem predviden upad količine pisemskih pošilk v prihodnosti ter vedno večja konkurenca.

5.1 Karakteristike in značilnosti slovenskega poštne sektorja

Kot članica EU, se bo tudi Slovenija morala soočiti s popolno liberalizacijo poštne storitev 1. januarja 2011. V ta namen so na Pošti Slovenije že izvedli nekatera vlaganja v tehnologijo, ki bi naj prispevala k boljši pripravljenosti na liberalizacijo. Omenili smo, da je pred odprtjem poštne trga, potrebno analizirati posebnosti posamezne države ter poiskati ustrezno rešitev za dokončno liberalizacijo. Večino teh posebnosti je znanih. Največja posebnost Slovenije je njena majhnost ter topografska raznolikost. Glede na omenjene posebnosti, bi se morali v Sloveniji izogniti pretirani regulaciji urejanja odprtih vprašanj liberalizacije ter napakam iz preteklosti, ki so zadevale reševanje problemov s preveč kompleksnimi rešitvami brez pravega učinka (Andric 2007, 343).

5.1.1 Trg

Slovenija spada s svojo površino dvajset tisoč kvadratnih kilometrov ter dvema milijonoma prebivalcev, med najmanjše države v Evropski uniji. Velik del prebivalstva živi v največjih slovenskih mestih (Ljubljana, Maribor, Celje). Skupni obseg pošilk je v primerjavi z večjimi državami članicami majhen, vendar je segment direktne pošte dobro razvit, saj prispeva 60% k skupnemu obsegu poštne pošilk. Neatraktivna za konkurenco je gostota poseljenosti (100 prebivalcev na km²) v povezavi z majhnostjo države, a je privlačno povprečje poštne pošilk na gospodinjstvo na letni ravni, saj znaša ta 450 pošilk. Na slovenskem trgu je prisotnih tudi nekaj konkurentov, ki so aktivni predvsem na področju paketne dostave. To so na primer TNT, DHL, DPD, GLS, Avstrijska pošta, in drugi. Tarife poštne storitev so primerljive s tarifami prvotnih držav članic (Pricewaterhouse Coopers 2006).

5.1.2 Zakonodaja in nadzor

Temelj poštne storitev v Sloveniji predstavlja Zakon o poštne storitvah (ZPSto-1), ki so ga sprejeli leta 2002. Zakon vsebuje številne sklepe, pravilnike ter splošne akte, ki se nanašajo na poštne storitve.

Za nadzor izvajanja poštne storitev je zadolžena Agencija za pošto in elektronske komunikacije (APEK). Pošti Slovenije je izdala dovoljenje, da lahko izvaja univerzalno storitev, vendar je njena pomembna naloga, da jo pri tem ves čas preverja in nadzoruje izvajanje univerzalne storitve. V primeru, da je kakovost ter učinkovitost izvajanja pod zahtevanimi kriteriji, ki so predpisane v Pravilniku o kakovosti in načinu izvajanja univerzalne poštne storitve, APEK v skladu z določili Zakona o poštne storitvah (41. člen) kaznuje izvajalca univerzalne storitve z ustrezno globo, lahko pa celo odvzame izvajalcu dovoljenje za izvajanje univerzalne storitve. Ima pa še številne druge pristojnosti, na primer zagotavljanje enakopravnega dostopa do javnega poštne omrežja in poštne storitev za uporabnike poštne storitev in izvajalce poštne storitev, spremljanje razvoja na

področju poštne dejavnosti, pridobivanje informacij od izvajalcev poštne storitve in zagotavljanje informacij uporabnikom poštne storitve, izvajalcem poštne storitve, drugim državnim organom in mednarodnim organizacijam, nadziranje in sankcioniranje vodenja računovodstva izvajalcev univerzalne poštne storitve v skladu s tem zakonom ter številne druge (Uradni list RS, 102/2004). Za vse države članice pa velja, spoštovanje Poštne direktive in določanje zakona, ki je v skladu s to direktivo.

5.1.3 Izvajalec univerzalne poštne storitve

Izvajalec univerzalne poštne storitve v Sloveniji je Pošta Slovenije, ki ima hkrati tudi največji tržni delež v državi. Bila je ustanovljena leta 1995 s 100% lastništvom države. Trenutno zaposluje 6643 ljudi, kar je 100 manj kot v letu 2007. Prav tako delavcem plačujejo mesečno dodatno pokojninsko zavarovanje v vrednosti 40 evrov.

Nekateri so mnenja, da v Sloveniji ne prevladuje konkurenca v poštnem sektorju, vendar je konkurenca na področju prenosa paketov, direktne pošte, publikacij ter predvsem na področju storitev hitre pošte, velika. Seveda to ne velja za področje rezerviranih storitev ter univerzalne storitve. Po besedah Aleša Hauca, generalnega direktorja Pošte Slovenije, se v njihovem podjetju na liberalizacijo pripravljajo s številnimi ukrepi že dalj časa ter so pozitivno naravnani na liberalizacijo, saj bi naj bila Pošta Slovenije že sedaj pripravljena na odprtje poštne sektorja ter na prihod novih konkurentov.

Ukrepi ter aktivnosti, ki jih bodo v Pošti Slovenije v letu 2008 zaključili ali nadaljevali (Pirtovšek 2008):

- posodabljanje nekaterih poslovnih procesov (npr. informatizacija glavne pisarne, uvedba elektronskega arhiva, optimizacija nabavnih procesov),
- posodabljanje informacijskega sistema (npr. prenova kadrovske-informacijskega sistema in prenova informacijskega sistema, ki se uporablja na sprejemnih okencih),
- proučevanje in realizacija novih poslovnih možnosti na mednarodnem področju,
- uvajanje novih storitev (trženje oglasnega prostora na 155 poštah po vsej Sloveniji s pomočjo oglasnih monitorjev),
- izboljšanje ponudbe trgovskega blaga, ki jih ponujajo na poštah ter urejenosti prodajnih prostorov,
- prenova ponudbe LX-telegramov,
- uvedbo sledenja za poslovne pakete, hitro pošto, vrednostna in priporočena pisma, ter
- uvedba storitve ekspresni prevoz tovora ter prevoz velikih količin tovora.

Z željo po širitvi podjetja in iskanja novih poslovnih priložnosti, Pošta Slovenije vse bolj usmerja svojo pozornost ter poslovno dejavnost na države zahodnega Balkana, saj so te trenutno zelo obetavne. Veliko si tudi obetajo od podpisa pogodbe s strateškim partnerjem, ki bo pokrival določeni segment poslovanja, katerega sami ne zmorejo pokrivati, vendar je strateški partner javnosti zaenkrat še neznan. S pomočjo uresničevanja omenjenih ukrepov, želi Pošta Slovenije tudi po liberalizaciji v EU leta 2011, ostati vodilni ter najpomembnejši poštni operater ter izvajalec logističnih storitev v Sloveniji.

Poglejmo si še strukturo ter volumen storitev, ki jih je Pošta Slovenije opravila v letu 2006 in 2007 ter kakovost prenosa pošiljk v zadnji tretjini lanskega leta.

Tabela 11: Število in struktura vseh storitev na ravni Pošte Slovenije

Zap. št.	Vrsta storitev	Število storitev v 000 kos v obdobju I-VII		Indeks rasti 2007/2006	Struktura storitev v % v obdobju I-VII	
		2006	2007		2006	2007
1	2	3	4	5=4/3	6	7
1.	Poštno	550.423,4	563.109,4	102	91,1	90,7
	1.1 rezervirane	158.786,4	155.726,1	98	26,3	25,1
	1.2 nerezervirane	21.587,1	19.144,1	89	3,6	3,1
	1.3 druge	370.050,0	388.239,1	105	61,3	62,5
2.	Denarne	29.472,1	26.142,0	89	4,9	4,2
3.	Ostale	24.091,3	31.820,4	132	4,0	5,1
	Skupaj	603.986,9	621.071,8	103	100,0	100,0

Vir: Poštni razgledi 2007, 8.

Iz tabele 11 je razvidno, da največji delež vseh storitev Pošte Slovenije, predstavljajo poštno storitve, ki pa ne spadajo v segment rezerviranih ali nerezerviranih storitev. Omenjene druge storitve so v lanskem polletju predstavljale 62.5% vseh storitev. Manjši delež predstavljajo denarne ter ostale storitve, kajti skupaj znaša njun delež le 9.3% vseh storitev. Zanimiv je trend rasti v letu 2007 glede na leto 2006, kajti ostale storitve, med katere spada na primer prodaja blaga, srečk, športne stave, telegrami, telefaksi, virtualne storitve, O'glasna pošta ter druge, so porasle za 27.5%. Ta trend se pričakuje tudi v letošnjem letu.

Tabela 12: Kakovost prenosa pošiljk v zadnji tretjini leta 2007 (%)

Prenos	September	Oktober	November	December	Skupaj	Standard
D + 1	80.8	78.6	92.0	85.5	88.4	95.0
D + 2	97.5	96.2	98.9	97.8	98.1	99.5
D + 3	99.3	99.5	99.2	99.2	99.4	

Vir: Poštni razgledi 2008, 3.

Standardi kakovosti prenosa poštnih pošiljk so v Sloveniji strožji kot v nekaterih drugih državah članicah EU. Za prenos pošiljke v enem dnevu od oddaje zahteva 95% učinkovitost, za prenos v dveh dneh od oddaje pa celo 99.5% učinkovitost. Če pogledamo zadnjo tretjino leta, ugotovimo, da kakovost tudi znotraj leta niha. Medtem ko je rezultat oktobra nesprijemljivo nizek, se je novembra kakovost precej popravila in je bila nad letnim povprečjem, decembra pa je ponovno padla. Tabela kaže, da Pošta Slovenije te standarde ni izpolnila, kar je bilo na koncu lanskega leta kaznovano s strani APEK-a (STA 2007). V letu 2006, je bil rezultat kakovosti še nekoliko slabši, vendar generalni direktor

Pošte Slovenije zatrjuje, da se kakovost pri njih vsako leto izboljšuje in da proces izboljševanja kakovosti prenosa pošiljk traja več let.

5.1.4 Ovire pri doseganju popolne liberalizacije

Ena največjih ovir pri vstopu novih konkurentov na poštni trg Slovenije, predstavlja njena majhnost, ki je nekakšna naravna ovira za konkurenco, kar posledično ščiti Pošto Slovenije kot izvajalca univerzalne poštne storitve. Prav tako se smatra, da lahko predstavlja oviro za nove konkurente lojalnost uporabnikov Pošti Slovenije, kajti seznanjeni so z njenimi storitvami, je plod države Slovenije, kar lahko vpliva na podpiranje lastnega, slovenskega podjetja. Težavo pri vstopu novih konkurentov na slovenski poštni trg lahko predstavlja tudi prednost poznavanja slovenskega poštne sektorja, ki ga ima Pošta Slovenije. K omenjenim oviram lahko dodamo še morebitne pravne ovire, kot na primer visoki predpisi kakovosti s strani APEKa (Pricewaterhouse Coopers 2006).

5.1.5 Pripravljenost Slovenije na popolno liberalizacijo poštne sektorja

S pomočjo študije, ki so jo opravili pri Pricewaterhouse Coopers, so želeli ugotoviti kazalec pripravljenosti na popolno liberalizacijo posameznih držav članic. Indeks pripravljenosti na popolno odprtje poštne sektorja temelji na izračunu karakteristik oziroma vrednosti posameznih dimenzij. Indeks loči štiri dimenzije, ki vsebujejo posamezne značilnosti. V nadaljevanju si oglejmo omenjene dimenzije ter nekaj njihovih značilnosti (Pricewaterhouse Coopers 2006):

1. značilnosti poštne trga posamezne države članice:

- število poštne pošiljk na prebivalca,
- zmožnost novega izvajalca obdržati ali povečati tržni delež.

2. stanje in tržna naravnost regulativnega organa:

- stopnja neodvisnosti državnega regulativnega organa,
- izkušnje državnega regulativnega organa s konkurenco in pripravljenost le-tega na liberalizacijo.

3. pripravljenost izvajalca univerzalne poštne storitve na popolno liberalizacijo:

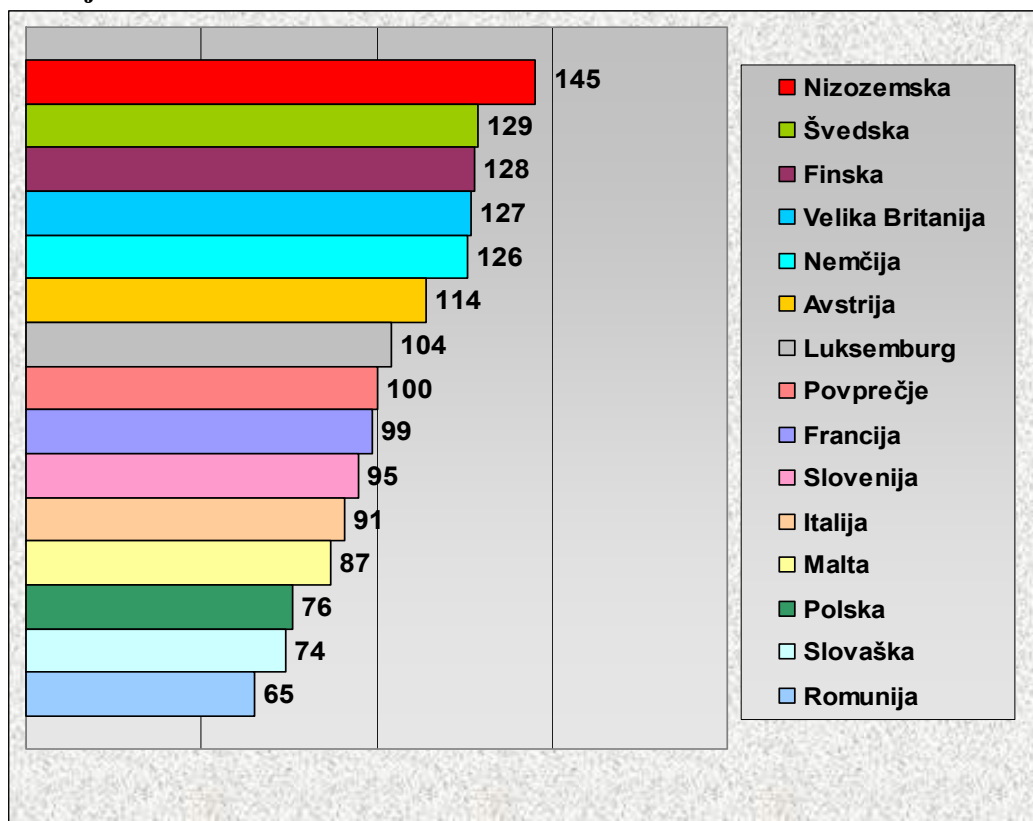
- produktivnost izvajalca univerzalne poštne storitve,
- razvoj novih storitev,
- stroški dela,
- zmožnost izvajalca univerzalne storitve za prestrukturiranje podjetja in reorganizacijo poslovanja.

4. skladnost trga z obveznostjo izvajanja univerzalne storitve:

- število poštne okenc na prebivalca,
- frekvenca prenosov pošiljk,
- politična volja zmanjšati pomembnost izvajanja univerzalne poštne storitve.

Značilnosti posameznih dimenzij so nato za vsako posamezno državo članico ocenili pozitivno ali negativno, vsotam dimenzij pripisali določen ponder ter seštevke dimenzij nato prilagodili številu 100, kar omogoča boljše primerljivost in razumevanje indeksa. Tako število 100, predstavlja povprečje indeksa.

Slika 4: Indeks pripravljenosti držav članic na popolno liberalizacijo poštnega sektorja

Vir: prirejeno po Pricewaterhouse Coopers, 2006.

Slovenija je dosegla indeks 95, kar je malo pod povprečjem, vendar odlično v primerjavi z indeksom Romunije, ki znaša le 65. Pred vsemi prednjači Nizozemska z indeksom 145, ki je glede na indeks najbolj pripravljena na popolno liberalizacijo. Vsem državam, ki imajo nižji indeks pripravljenosti na liberalizacijo kot Slovenija, razen Bolgarije, direktiva 2008/6/ES dovoljuje popolno odprtje poštnega sektorja do leta 2013.

Slovenija ter Bolgarija (indeks 78) pa sta edini med novimi članicami Evropske unije, ki nimata zadržkov glede izvajanja direktive v prvotno predvidenem roku, torej 31. december 2010. Na primer Grčija (indeks 83) uveljavlja izjemo zaradi geografske značilnosti, Luksemburg pa zaradi svoje majhnosti (SOS 2008).

6. ODLOŽITEV LIBERALIZACIJE

Procesu liberalizacije poštnih storitev se ni mogoče izogniti, kljub temu, da si nekatere države članice tega želijo. Med nekaterimi članicami obstaja bojazen, da bo liberalizacija povzročila le obilico težav in nevšečnosti ter ogrozila možnost izvajanja univerzalnih poštnih storitev. Na drugi strani pa imamo zagovornike liberalizacije, ki si želijo čim prej popolne liberalizacije, kajti slednji so mnenja, da poštni sektor trenutno ne pozna liberalizacije.

Po mnenju Markusa Ferberja, poslanca Evropskega parlamenta, je trenutno stanje liberalizacije zelo vprašljivo, saj sedanje omejitve glede mase pošilk niso smiselne. Od 1. januarja 2006 velja, da je poštni trg liberaliziran za pisma težja od 50g. Pred tem so veljale omejitve 100g in 350g. Pisma z maso 350g, skoraj da ne obstajajo, pisem nad 50g pa je še zmeraj zelo malo, kajti večina pisemskih pošilk je mase 20g. Ferber navaja, da se povprečne kapacitete poslanih pošilk nad 50g gibljejo okoli 4%-5%, kar pomeni, da je bila odprtost poštnega sektorja le 4%-5%. Vsekakor, to ni podobno liberalizaciji. Po njegovem mnenju je liberalizacija v državah članicah možna, saj so v nekaterih državah kot sta npr. Velika Britanija in Švedska, to že dokazali. Tem sta se v letu 2008 pridružili še Norveška ter Nemčija. (EurActiv 2007d).

Charles McCreevy, komisar Evropske unije, je eden tistih, ki so želeli izpeljati popolno liberalizacijo poštnega sektorja že s 1. januarjem 2009, vendar do tega le ni prišlo. Proces popolne liberalizacije so prestavili na 31. december 2010. Temu predlogu se je pridružilo veliko število starih članic, ki bi naj po mnenju McCreevya le izkoriščale položaj novih članic kot izgovor, za zavlačevanje. Nekatere od novih držav članic resnično potrebujejo dalj časa za liberalizacijo, kajti njihova infrastruktura, tehnološki ter socialni razvoj, še niso pripravljeni na popolno liberalizacijo poštnega sektorja, a pri velikih državah temu ni tako. Trdi, da želijo le čim dlje obdržati monopol.

Prav tako obstaja velika bojazen pri zaposlenih v poštnem sektorju, ki so v nekaterih državah celo demonstrirali proti prenapli liberalizaciji. Stavkali so z namenom rešiti obstoj univerzalnih poštnih storitev v Evropi, kajti skrbi jih, da bi prehitra liberalizacija lahko pokopala javne operaterje, kar bi posledično pomenilo odpuščanje množice ljudi ter slabšo kakovost in ponudbo storitev uporabnikom (WSWS 2007).

6.1 Sklep parlamenta o odložitvi liberalizacije

Predstavniki Evropskega parlamenta so sprva sklenili popolnoma liberalizirati poštni sektor s 1. januarjem 2009. Države članice so bile z njihovo odločitvijo tudi seznanjene in imele so možnost, da se na liberalizacijo pripravijo, saj so obvestilo prejele že leta 2006, ko je Komisija predstavila svoje načrte o odprtju poštnega sektorja. Časa za pripravo na liberalizacijo, je bilo po mnenju nekaterih dovolj, a kljub temu je Evropski parlament naletel na velik upor glede prvotnega roka popolne liberalizacije (Kubosova 2007).

V mesecu juniju, leta 2007, je v ta namen potekala razprava, na kateri je Markus Ferber predlagal kompromisni dogovor, saj so nekateri predstavniki Evropskega parlamenta

menili, da je prvotni rok prehitel in bi lahko povzročili s preneglo liberalizacijo veliko škode. Razprava je privedla do glasovanja o odložitvi liberalizacije. Tako so 18. junija o tem glasovali predstavniki odbora za transport in turizem¹³, mesec kasneje pa so odločitev odbora za transport potrdili še v Parlamentu. Večina je glasovala za preložitev popolne liberalizacije za 2 leti. Veliki zagovorniki preložitve so bile tudi stare države članice kot so Francija, Španija ter Italija.

Ključni elementi dogovora o preložitvi liberalizacije na leto 2011, so naslednji (EurActiv 2007e):

1. Zavrnitev prvotnega predloga Komisije o popolni liberalizaciji poštnega sektorja v vseh 27. državah članicah s 1. januarjem 2009. Namesto tega so sprejeli dve novi možnosti:
 - kot zadnji rok za izvršitev popolne liberalizacije in odprtje poštnega sektorja so določili 31. december 2010,
 - možnost za dodatno preložitev roka popolne liberalizacije na 31. december 2012, imajo:
 - nove države članice,
 - države članice z zelo zapleteno topografsko značilnostjo dežele, kot jo ima s svojimi številnimi otoki Grčija, ter
 - države z nizko populacijo in majhnim geografskim obsegom. Slednja kategorija je imenovana tudi Luksemburška klavzula, saj se predvideva, da bo prav ta država edina, ki bo koristila prednosti te klavzule.
2. Klavzula o recipročnosti, ki je sprejeta z namenom preprečitve motenj zaradi konkurence. Klavzula bo preprečila poštnim operaterjem iz držav, kjer še obstajajo rezervirane storitve, da lahko vstopajo na poštna tržišča, ki so že popolnoma liberalizirana. Mednje spadajo Velika Britanija, Švedska ter Finska.
3. Trajno obveznost izvajanja univerzalne poštna storitve, ki državam članicam nalaga obvezo, zagotoviti ustrezno možnost dostopa ter zadostno število dostopnih točk po vsej državi ter enotnimi cenami med mesti in odročnejšimi kraji.
4. Možnost uvedbe novih mehanizmov financiranja univerzalne poštna storitve, kjer poštni operaterji izvajajo univerzalno storitev z večjimi izgubami.
5. Ukrepe za zagotovitev minimalnega socialnega standarda za poštna uslužbenke po vsej Evropi. Namen takšnih ukrepov je preprečiti pretirano konkuriranje med izvajalci poštnih storitev na račun nižanja osnovnih plač zaposlenim do meje, ki ne bi bila več sprejemljiva.

¹³ Odbor za transport in turizem (TRAN) je en izmed dvajsetih stalnih odborov Evropskega parlamenta. Pristojen je za zadeve, ki se navezujejo na razvoj skupne politike za železniški in cestni promet, promet po notranjih plovni poteh, pomorski in zračni promet, poštni promet ter turizem (EP 2008b).

6. Dolžnost Komisije, da izda podrobna navodila za izračun neto stroškov univerzalne poštne storitve, z namenom, zagotoviti ustrezne okoliščine med poštnimi operaterji ter preprečiti kršitve konkurenčnih določil.

6.2 Neenotna mnenja o liberalizaciji poštnih storitev

Med nasprotniki liberalizacije poštnih storitev niso le nove države članice, ki imajo razlog za skrb o morebitnih negativnih vplivih na poštni sektor ter upravičen dvom v pripravljenost njihovega trga na liberalizacijo, temveč tudi starejše, prvotne članice Evropske unije. Prav Francija, Italija ter Španija so največje nasprotnice liberalizacije (EurActiv 2007h).

Zagovorniki navajajo, da so že druge države članice uspešno prestale preizkušnjo popolne liberalizacije poštnih storitev. K uspešnim državam, ki so že uvedli liberalizacijo štejejo Švedska, Finska, Velika Britanija (z letom 2008 tudi Nemčija in Norveška) ter delno Estonija. Te države so po mnenju McCreevya, lep primer uspeha liberalizacije. Švedska ter Finska sta bile prvi, ki sta se odločili za popolno liberalizacijo poštnega sektorja. Prva je to storila že leta 1990, druga pa 4 leta kasneje (Mallinder 2007).

Zaradi geografske razgibanosti ter zelo nizkega števila prebivalcev na kvadratni kilometer v skandinavskih državah, pa po mnenju francoskega finančnega ministra Jean-Louisa Borlooja, te države ne smemo jemati kot merilo za uspešno liberalizacijo. Trdi, da je sicer zagovornik liberalizacije, vendar je bil prvotni rok, 1. januar 2009, popolnoma nerealističen. Pred uvedbo popolne liberalizacije je potrebno poznati značilnosti na domačem trgu, analizirati in spoznati še določene manj znane posebnosti ter zagotoviti ustrezno dodelane in natančno izdelane predloge za zagotovitev obstoja univerzalne poštne storitve. Univerzalno storitev je potrebno zagotoviti vsakemu posamezniku oziroma gospodinjstvu (EurActiv 2007i).

Direktor za zunanje odnose francoske La Poste, Jean Paul Forceville, pozdravlja odločitev za preložitev prvotnega roka za odprtje poštnega sektorja. Opozarja na zmotno mišljenje, da so državne subvencije najboljša rešitev za ohranitev univerzalne poštne storitve kot menijo nekateri. Forceville je mnenja, da bi morali univerzalno poštno storitev v določeni meri subvencionirati konkurenti, ki vstopajo na poštni trg. Mehanizem, ki upošteva subvencioniranje univerzalne poštne storitve s strani novega izvajalca, smo že spoznali v 4. poglavju. To je lahko bodisi mehanizem kompenzacijskih fondov ali mehanizem »pay or play« (Arnold 2006). Mehanizem, podoben mehanizmu »pay or play«, bi naj po besedah Forcevilla preizkušali v Avstriji, vendar Forcevillu očitajo, da želi z uvedbo tega mehanizma ustvariti čim večje ovire za konkurente. Zagovorniki liberalizacije, med katerimi je tudi Deutsche Post, ostro kritizirajo model »pay or play«, saj naj ne bil dovoljeval popolne liberalizacije in popolne konkurence.

Francoze prav tako skrbijo delovna mesta, saj francoska La Poste zaposluje preko tristo tisoč ljudi. La Poste je na pripravo liberalizacije investirala 3.4 milijarde evrov v modernizacijo podjetja (La Poste 2008).

Ostre kritike popolne liberalizacije prihajajo tudi iz Grčije. Grčija ima zapleteno topografsko karakteristiko, saj ima veliko število otokov ter gora. Takšna razgibanost državnega ozemlja, zahteva še dodatne napore ter stroške pri zagotavljanju univerzalne poštne storitve. Philippos Thomas, predsednik grške poštne unije, svari pred popolno liberalizacijo. Predlaga, da bi bilo najbolje, če bi v EU obdržali trenutni delni monopol, saj je po njegovem mnenju to edini način za zagotavljanje kvalitetnih poštne storitev. Grški minister za transport in komunikacije, Michalis Liapis, se pridružuje mnenju Thomasa. Oba sta mnenja, da bi prevelike spremembe v poštnem sektorju imele velike posledice, ki bi se kazale v številnem odpuščanju delavcev ter zmanjšanju kakovosti izvajanja poštne storitve. Tako kot Francozi, tudi Grki izvajajo številna vlaganja v modernizacijo poštne procesa (UNI Postal 2007a).

Organizacija Union Network International¹⁴ (UNI), je striktno proti popolni liberalizaciji poštne storitve. Dvomijo, da obstajajo sploh kakšni pozitivni socialni učinki, ki bi jih naj po besedah Komisije liberalizacija prinesla. Po besedah Philipa Jenningsa, enega vodilnih mož organizacije UNI Postal, je že trenutno stanje po delni liberalizaciji šokantno in zastrašujoče, saj se plače nizozemskega operaterja TNT nemškim delavcem ter plače Deutsche Post svojim zaposlenim zelo razlikujejo. Podobna situacija je na Nizozemskem. Jennings opozarja v tem primeru na neupravičene dumpinške cene, ki jih je potrebno v celoti odpraviti (UNI Postal 2007a).

Rolf Büttner, predsednik UNI – Postal, očita Komisiji celo laži, saj so njihove trditve, da bo liberalizacija prispevala k novim delovnim mestom, popolnoma nerealne. Navaja, da okoli 80% vseh stroškov poštne operaterjev, predstavljajo plače zaposlenim, zato bo liberalizacija zaradi povečane konkurence povzročila množično odpuščanje ljudi v poštnem sektorju (EurActiv 2007g).

Temu striktno nasprotuje McCreevy, ki nasprotnikom očita, da uporabljajo metode zastraševanja. Po njegovem mnenju so argumenti nasprotnikov zgolj še en način protekcionizma. Poudarja, da se bodo poštni operaterji morali znati prilagoditi novim priložnostim ali nevarnostim. V poštnem sektorju je potreben razvoj, saj se vedno znova pojavljajo nove metode komunikacije, ki konkurirajo poštne storitvam. Kljub zavzemanju Charlesa McCreevya za popolno liberalizacijo do leta 2009, mu to ni uspelo, saj so bili argumenti nasprotnikov dovolj tehtni. McCreevya podpirajo tudi v FFPI¹⁵ (Free and Fair Postal Initiative), kjer se prav tako zavzemajo za popolno liberalizacijo in označujejo argumente nasprotnikov liberalizacije za izgovor za ohranjanje monopola (FFPI 2007).

Na nepripravljenost nekaterih držav članic, opozarja prof. Paul R. Kleindorfer, strokovnjak na področju liberalizacije poštne storitve, ki je sodeloval pri eni izmed študij opravljenih v namen raziskovanja vpliva liberalizacije na poštne storitve. Kleindorfer pozdravlja odločitev Evropskega parlamenta o zamiku popolne liberalizacije, saj v nekaterih, predvsem novih državah članicah, na popolno liberalizacijo še niso pripravljene. Te države bodo po njegovem mnenju potrebovale vsaj tri leta, da bodo pripravljene na liberalizacijo. Opozarja pa na področje rezerviranih poštne storitve, katere je potrebno odpraviti z namenom, zagotoviti večji motiv pri poštne operaterjih za inoviranje ter izboljšanje

¹⁴ UNI – Union Network International, mednarodno združenje sindikatov CI, FIET, IGF in MEI (UNI 2008).

¹⁵ FFPI - Free and Fair Postal Initiative, neprofitno, prostovoljno ter neodvisno združenje, ki podpira popolno liberalizacijo in pravično konkurenco v poštnem sektorju (FFPI 2008).

produktivnosti. Če bi podjetja izvedla ustrezne ukrepe in se pravilno odzvala na trenutne okoliščine, bi lahko bilo izvajanje univerzalne poštne storitve možno tudi brez rezerviranih storitev (EurActiv 2007f).

Res je, da popolna konkurenca zahteva trg brez vstopnih ovir, vendar smo mnenja, da so za obstoj univerzalne poštne storitve potrebni takšni ukrepi, ki od novih konkurentov zahtevajo plačilo za neizvajanje univerzalne storitve. Menimo, da bo na nekaterih trgih, izvajanje univerzalne storitve po popolni liberalizaciji, resnično ogroženo.

6.2.1 Pozitivni učinki popolne liberalizacije poštnih storitev

Evropski parlament je želel z uvedbo Poštne direktive uvesti izboljšave na tem področju. Največji obseg izboljšav bo moč zaslediti šele po popolni liberalizaciji evropskega poštne trga. Izpostavimo lahko naslednje pozitivne učinke, ki bi jih naj s popolno liberalizacijo po mnenju nekaterih zagovornikov liberalizacije, dosegli:

- povečanje stroškovne učinkovitosti izvajalcev poštnih storitev,
- povečanje kakovosti izvajanja storitev znotraj države ter povečanje kakovosti čezmejnih poštnih storitev,
- zaradi večje konkurence bi bili izvajalci poštnih storitev prisiljeni v razvoj inovacij ter tehničnih in kadrovske izboljšav,
- cene poštnih storitev se bodo zmanjšale, ter
- povečanje konkurenčnosti elektronskim oblikam pošte.

Menimo, da so to le predvidevanja in teoretična dejstva. Obstajajo številne ekonomske teorije o popolni konkurenci, ki bi naj ravno uporabnikom prinesla največje prednosti, vendar te teorije ne upoštevajo izvajanja univerzalne storitve, ki pa so lahko s popolno liberalizacijo ogrožene in uporabniki lahko izgubijo prednost, ki so jo bili deležni.

6.2.2 Negativni učinki popolne liberalizacije poštnih storitev

Nasprotniki popolne liberalizacije poštnih storitev, so si enotni, da bo liberalizacija povzročila naslednje negativne učinke (UNI Postal 2007b):

- popolna liberalizacija bo povzročila množična odpuščanja in posledično veliko število brezposelnih. Izguba delovnih mest v poštnem sektorju je en največjih problemov, ki jih nasprotniki očitajo popolni liberalizaciji,
- onemogočeno bo izvajanje univerzalne poštne storitve, saj bo povečana konkurenca prisilila stare izvajalce, da opustijo univerzalne storitve ter se posvetijo le dobičkonosnemu segmentu uporabnikov,

- ponekod bi lahko bile posledice za stare izvajalce celo tako dramatične, da bi podjetja propadla. To bi se lahko zgodilo le v skrajnih slučajih, če podjetja ne bi bila dovolj modernizirana in bi imela zelo neučinkovito poslovanje,
- posledice bodo utrpeli tudi uporabniki, saj se bo kakovost storitev po mnenju nasprotnikov liberalizacije poslabšala. Zaradi usmerjenosti k večji stroškovni učinkovitosti v čim krajšem času, bodo poštni operaterji zaprli številne poštne enote, kar pomeni zmanjšano število vstopnih točk za uporabnike ter zmanjšali število ponujenih storitev, kajti izvajali bodo le najbolj dobičkonosne. Največje posledice pa bodo utrpela gospodinjstva oziroma uporabniki v odročnih krajih.

6.3 Odložitev liberalizacije na Nizozemskem

Na nizozemskem so želeli poštni sektor liberalizirati z začetkom leta 2008, vendar do tega ni prišlo. Glavni vzrok za njihovo odločitev je bila odločitev Nemške koalicije (CDU, CSU, SPD), ki je decembra 2007 uvedla minimalno urno postavko za poštne uslužbence v zahodni Nemčiji v višini 9.80 evra ter 9 evrov za poštne uslužbence v vzhodni Nemčiji (EIROnline 2007).

Nizozemski operater se s to potezo ni strinjal, saj svojim uslužbencem plačujejo 7.50 evra na uro, kar je približno 23.5% manj kot zahteva zelena minimalna urna postavka Nemcev. S pravilom o minimalnih plačah bi onemogočili enakovredne konkurenčne pogoje za vse izvajalce poštnih storitev, kar je cilj popolne liberalizacije, zato je pristojno sodišče v Berlinu izključilo možnost uporabe pravila o minimalnih plačah. Takšno odločitev nekateri niso pričakovali. Nemški minister za delo je že napovedal pritožbo na odločitev sodišča, trgovsko združenje Ver.di pa je označilo razsodbo kot popolnoma nerazumljivo. Na strani nemške vlade je tudi Rolf Büttner, ki označuje način konkuriranja podjetja TNT s prenizkimi plačami zaposlenim, kot socialni dumping (EurActiv 2008).

Prav tako se nizozemski operater TNT, pritožuje nad neenakimi konkurenčnimi pogoji in varovanjem monopolnega položaja nemškega operaterja v Nemčiji, saj je Deutsche Post upravičena plačila 19% DDV. Po besedah operaterja TNT, je konkuriranje pod takšnimi pogoji skoraj nemogoče (EurActiv 2007i). Nov rok za popolno odprtje poštne sektorja na Nizozemskem, nizozemska vlada še ni izdala, a pravijo, da bo odločitev o novem roku znana sredi leta 2008.

7. SKLEP

Z diplomskim delom smo želeli pojasniti proces liberalizacije poštnega sektorja v EU, razvoj direktive 97/67/ES in njen vpliv na liberalizacijo, kar nam je s potrjevanjem naših predpostavk iz uvoda, tudi uspelo. Proces liberalizacije poštnega sektorja traja že vrsto let, kar dokazujejo že tri Poštne direktive. Prvotno direktivo 97/67/ES, s katero so naredili velik korak na področju liberalizacije poštnega sektorja, so morali zaradi novih spoznanj, vse večjih zahtev ter tehnološkega napredka v poštnem sektorju, nadgraditi. To so storili s sprejetjem naslednic direktive 97/67/ES, direktivo 2002/39/ES ter direktivo 2008/6/ES, ki je izšla šele v letošnjem letu. Z vsako nadgradnjo prvotne direktive, so naredili korak bliže popolni liberalizaciji, saj so vsakič odstranili nekaj vstopnih ovir in tako povečali konkurenčnost poštnega sektorja. S sprejetjem direktive 2008/6/ES so postavili dokončni rok za popolno liberalizacijo poštnega trga v EU. Tako smo potrdili trditev, da je liberalizacija poštnih storitev v EU neizogibna.

Potrdili smo tudi trditev, da je zagotavljanje univerzalne poštne storitve velikega pomena, saj smo skozi celotno raziskavo spoznali, da imamo največjo korist od le-te, prav uporabniki. Direktiva 97/67/ES jasno določa poštne storitve, ki se smatrajo kot univerzalne, njihov obseg ter minimalno kakovost izvajanja univerzalne storitve. Hkrati se od držav članic zahteva, da ponudijo univerzalne storitve po pravičnih in vsem dostopnih cenah. Liberalizacija poštnega trga pa postavlja pod vprašaj izvajanje univerzalne storitve, saj brez dodatnega financiranja naj ne bi bilo možno ohraniti univerzalno poštne storitve. Prav skrb za ohranitev zagotavljanja univerzalne storitve je največje jabolko spora med zagovorniki popolne liberalizacije in njenimi nasprotniki. S predstavitvijo nekaterih sporov in različnih mnenj strokovnjakov ter poštnih operaterjev, smo skušali potrditi dvom in veliko neenotnost glede popolne liberalizacije. Dejstvo, da velik del sporov izhaja iz bojazni pred morebitno nezmožnostjo zagotavljanja univerzalne storitve, dokazuje veliko pomembnost univerzalne poštne storitve. Obstajajo pa še drugi razlogi za spore, predvsem skrb za zaposlene v poštnem sektorju in za podjetja.

Popolno odprtje poštnega trga bo prineslo mnogo sprememb v poštnem sektorju. Spremenile se bodo tržne razmere, kar bo prisililo stare, prej zaščitene poštne operaterje, da bodo izboljšali svojo učinkovitost in kakovost, saj bo brez ovir za konkurenco, to edina možna rešitev za ohranitev trenutnega tržnega deleža. Nekateri strokovnjaki sicer napovedujejo, da bo s popolno liberalizacijo poštnega sektorja, prišlo do sprememb v tržnih deležih posameznih poštnih operaterjev, kajti trenutni tržni deleži odsevajo predvsem velikost posameznega trga, vendar v državah članicah, kjer je trg že liberaliziran, ni prišlo do večjih sprememb v tržnih deležih. Menimo, da bodo trenutni giganti v poštnem sektorju, kot so na primer Deutsche Post World Net, nizozemski TNT, francoski La Poste ter še nekateri drugi, tudi po liberalizaciji ostali vodilni predstavniki v poštnem sektorju. Omenjeni operaterji ne ponujajo le klasičnih poštnih storitev, temveč še logistične, finančne, ekspresno dostavo pošiljk in še mnoge druge. Prav tako pa lahko po popolni liberalizaciji pričakujemo nekatere spremembe na slovenskem poštnem trgu. Pošta Slovenije, ki je izvajalec univerzalne poštne storitve v Sloveniji, je po našem mnenju na liberalizacijo dobro pripravljena, saj tako kot veliki poštni operaterji, ponuja še vrsto dodatnih storitev, ki predstavljajo vse večji delež njenih prihodkov. Predvidevamo, da se bo delež prihodkov od dodatnih storitev Pošti Slovenije le še povečeval, prav tako pa njihova kakovost in učinkovitost izvajanja poštnih storitev.

Čeprav je bilo med strokovnjaki že mnogo govora o morebitnih pozitivnih ali negativnih učinkih popolne liberalizacije na poštni sektor, smo mnenja, da bomo lahko dejanske učinke liberalizacije spoznali komaj leta 2011, ki predstavlja zadnji rok za popolno odprtje poštnega sektorja.

POVZETEK

Poštni trg predstavlja pomemben del evropske ter svetovne ekonomije. V Evropi je pomen poštnega sektorja še nekoliko večji, saj naj bi bilo po ocenah v evropskem poštnem sektorju neposredno ali posredno zaposlenih okoli pet milijonov ljudi, ki ustvari skupaj 203 milijarde evrov prihodkov letno.

Poznamo več vrst poštne storitve, vendar je za večino uporabnikov največjega pomena univerzalna poštne storitve. Z univerzalno poštne storitve so uporabnikom ponujene osnovne poštne storitve, za katere se smatra, da bi jih morali biti deležni vsi državljani.

V poštnem sektorju že dalj časa obstaja težnja po vse večji liberalizaciji, katero so prvič jasneje izrazili z Zeleno knjigo o razvoju enotnega trga poštne storitve. Leta 1997 pa so v Evropskem parlamentu sprejeli prvo Poštne direktivo, direktivo 97/67/ES. Le-ta je prinesla mnogo sprememb, predvsem glede univerzalnih storitev, usklajevanja rezerviranih storitev, izvajanja nerezerviranih storitev, tarifnih načel in računovodskih izkazov, kakovosti storitev ter usklajevanja tehničnih standardov, določanja pristojnosti in obsega državnih regulativnih organov. Prvi direktivi sta sledili še dve, direktiva 2002/39/ES leta 2002 ter direktiva 2008/6/ES v letu 2008. Slednja se od prvih direktiv bistveno razlikuje, saj ukinja možnost financiranja izvajanja univerzalne storitve s pomočjo rezerviranih storitev. V omenjeni direktivi so prav tako določili dokončni rok za popolno odprtje trga, kar se bo zgodilo leta 2011.

S popolno liberalizacijo lahko nastopi težava financiranja univerzalne poštne storitve, zato so poštne strokovnjaki na željo večjih poštne operaterjev, predstavili nekatere možne mehanizme za financiranje univerzalne poštne storitve. Vsaka metoda financiranja ima svoje posebnosti, zato bo posamezna država članica izbrala metodo na osnovi lastnih značilnosti, kajti določena metoda financiranja ne bo delovala enako učinkovito v vsaki državi članici.

V Evropi imajo največji tržni delež v poštnem sektorju, predvsem poštne operaterji večjih držav, ki ne ponujajo le klasičnih poštne storitev, temveč še dodatne storitve (na primer finančne, logistične, itd.). Zraven liberalizacije pa operaterjem predstavlja težavo vse večja konkurenca elektronskih alternativ, ki postopoma zmanjšuje količino poslanih pisemskih pošiljk. V Sloveniji je izvajalec univerzalne poštne storitve Pošta Slovenije.

KLJUČNE BESEDE: poštne sektor, popolna liberalizacija, univerzalna poštne storitve, poštne operater, Poštne direktiva, monopol, konkurenca, financiranje univerzalnih storitev.

ABSTRACT

The postal sector is an important part of the European and world economy. It is very important in the world and even more in the EU, as it is estimated the direct and the indirect employment in Europe is about 5 million, which together contribute 203 billion EUR in annual revenue to the European economy.

There are many types of postal services and the most important service for the majority of the population is the universal postal service. With the universal service, the users receive the basic postal service, which should by standards be available to every citizen.

The aforementioned tendency in the postal sector began in the early 90's, which was officially stated in the Green Paper on the Development of the Single Market for Postal Services. In 1997 the European Parliament adopted the first Postal directive, labeled directive 97/67/EC. It brought upon many changes in the regulation of the universal postal service, the harmonisation of the reserved area and technical standards, minimal quality, tariffs and transparency of accounts, and the range of the national regulatory authority. Another two directives followed the first one. The second one, the directive 2002/39/EC was adopted in 2002 and in 2008 the European Parliament adopted the third Postal directive, the directive 2008/6/EC. The latter differs from the first two, because with its adoption, it's not allowed to finance the postal universal service obligation with the use of the reserved area. With the adoption of the third directive, the European Parliament also decided on the final date for full liberalisation, which is the year 2011.

Some minor and major issues with the financing of the universal service can occur with the full liberalisation of the postal market. That led to intensive research of the possible funding mechanisms for funding the universal service. Each mechanism naturally has its advantages and disadvantages, but every member state will choose one, that suits their characteristics best.

The largest postal operators in Europe also have the largest market share. They don't provide users with just the basic postal service, but also with additional services like financial service, logistics and express delivery. The universal service provider in Slovenia is Pošta Slovenije, which is already prepared for the full market opening.

KEY WORDS: postal sector, full liberalisation, universal postal service, postal operator, Postal Directive, monopoly, competition, funding the universal service obligation.

SEZNAM LITERATURE IN VIROV

1. ANACOM. (1998). *Directive 97/67/EC* [online]. Dostopno na: <http://www.anacom.pt/template20.jsp?categoryId=59675&contentId=94672> [13.2.2008]
2. ANACOM. (2002). *Directive 2002/39/EC* [online]. Dostopno na: <http://www.anacom.pt/template20.jsp?categoryId=59677&contentId=94675> [13.2.2008]
3. Andric Matjaž. 2007. Liberalizacija poštnih storitev ter njihovo financiranje v prihodnosti. *Management*, 2(4), 333-344.
4. APEK – Agencija za pošto in elektronske komunikacije. (2006). *Predpisani in dejanski roki prenosa v državah članicah EU v letu 2005* [online]. Dostopno na: http://www.apek.si/sl/datoteke/File/posta/predpisani_in_dejanski_roki_prenosa_v_drzavah_clanicah_eu_v_l_2005.pdf [14.3.2008]
5. APEK – Agencija za pošto in elektronske komunikacije. (2008). *Kakovost poštnih storitev* [online]. Dostopno na: http://www.apek.si/sl/kakovost_postnih_storitev [15.2.2008]
6. Arnold, Martin (2006). France set for battle over postal liberalization. *Financial Times* [online]. Dostopno na: <http://www.ft.com/cms/s/0/97ef4d64-54d6-11db-901f-0000779e2340.html> [5.3.2008]
7. CapGemini. (2007). *European Postal Perspective* [online]. Dostopno na: http://www.capgemini.com/resources/thought_leadership/european_postal_perspective/ [14.3.2008]
8. CEC - Commission of the European Communities. 1992. *Green paper on the development of the single market for postal services*. Bruselj
9. Cremer, H., A. Grimaud in J.-J. Laffont. 2000. The cost of universal service in the postal sector. V *Current directions in postal reform*. Crew, M in Kleindorfer, P. (Editors). Boston: Clower, 47–68.
10. Čufar, Zdravko. 2008. Ustrezna kakovost nam zagotavlja prihodnost. *Poštni razgledi*, januar 2008, str.3.
11. Dohmen, Frank (2003). How the Deutsche Post is serving the U.S. Army in Iraq. *Spiegel Magazine* [online]. Dostopno na: <http://www.spiegel.de/international/spiegel/0,1518,255227,00.html> [28.3.2008]
12. Dutch News. (2008). *Privatisation of TNT completed* [online]. Dostopno na: http://www.dutchnews.nl/news/archives/2006/11/privatisation_of_tnt_completed.php [20.3.2008]

13. EIROOnline. (2008). *Minimum wage for mail delivery workers* [online]. Dostopno na: <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2007/12/articles/de0712039i.htm> [20.3.2008]
14. EurActiv. (2007a). *Financing Universal Service for mail delivery* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/transport/financing-universal-service-mail-delivery/article-164698> [28.2.2008]
15. EurActiv. (2007b). *Postal services liberalisation* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/transport/postal-services-liberalisation/article-161377> [3.3.2008]
16. EurActiv. (2007c). *Funding the universal-service obligation in the postal sector* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/transport/funding-universal-service-obligation-postal-sector/article-164056> [3.3.2008]
17. EurActiv. (2007d). *MEP Markus Ferber 'optimistic' of 2009 postal liberalization* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/transport/mep-markus-ferber-optimistic-2009-postal-liberalisation/article-163347> [2.3.2008]
18. EurActiv. (2007e). *Parliament votes to delay postal liberalisation* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/transport/parliament-votes-delay-postal-liberalisation/article-165483> [5.3.2008]
19. EurActiv. (2007f). *Mail reform: Onerous universal-service obligations should be reduced* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/transport/mail-reform-onerous-universal-service-obligations-reduced/article-164032> [5.3.2008]
20. EurActiv. (2007g). *Postal liberalization set for delay* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/transport/postal-liberalisation-set-delay/article-164131> [5.3.2008]
21. EurActiv. (2007h). *EU pushes through postal services liberalization* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/transport/eu-pushes-postal-services-liberalisation/article-167246> [5.3.2008]
22. EurActiv. (2007i). *Dutch delay postal liberalisation* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/transport/dutch-delay-postal-liberalisation/article-168957> [6.3.2008]
23. EurActiv. (2008). *Germany's minimum postal wage ruled out illegal* [online]. Dostopno na: <http://www.euractiv.com/en/social-europe/germany-minimum-postal-wage-ruled-illegal/article-170857> [2.3.2008]
24. EUROPA. (2003). *Development of Community postal services* [online]. Dostopno na: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l24140.htm> [3.3.2008]

25. EUROPA. (2008a). *Publication of Postal Directive marks start date for real market opening* [online]. Dostopno na: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/323&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> [23.2.2008]
26. EUROPA (2008b). *FAQs on Postal Services* [online]. Dostopno na: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/06/383&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> [23.2.2008]
27. EC - European Commission. (2006). *Accompanying document to the report from the Commission to the European Parliament and the Council on the application of the Postal Directive* [online]. Dostopno na: http://ec.europa.eu/internal_market/post/doc/legislation/staff-working-paper_en.pdf [3.3.2008]
28. EC - European Commission. (2008a). *Postal services* [online]. Dostopno na: http://ec.europa.eu/comm/competition/sectors/postal_services/cases.html [11.3.2008]
29. EC - European Commission. (2008b). *FAQs on the EU Postal Policy* [online]. Dostopno na: http://ec.europa.eu/internal_market/post/faq_en.htm [12.3.2008]
30. EP - European Parliament. (2008a). *Legislative observatory* [online]. Dostopno na: <http://www.europarl.europa.eu/oeil/file.jsp?id=5401032> [3.3.2008]
31. EP - European Parliament. (2008b). *Committee on Transport and Tourism* [online]. Dostopno na: http://www.europarl.europa.eu/committees/tran_home_en.htm [28.3.2008]
32. EUR-Lex. (1994). *Council Resolution of 7 February 1994 on the development Community postal services* [online]. Dostopno na: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994Y0216\(02\):EN:html](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994Y0216(02):EN:html) [24.2.2008]
33. FFPI – Free and Fair Postal Initiative. (2007). *Postal users express disappointment for further delay of postal liberalisation by the EP Transport Committee* [online]. Dostopno na: www.freefairpost.com/others/news_ffpi.htm [7.3.2008]
34. Forceville, Jean-Paul (2007). *Postal services: how to finance universal services without monopoly. Confrontations Europe* [online]. Dostopno na: http://www.confrontations.org/IMG/pdf/Interface_25-EN.pdf [13.3.2008]
35. Hacin Igor in Šparaš Denis (2005). *Statistika v luči priprave predloga nove poštna direktive* [online]. Statistični urad republike Slovenije. Dostopno na: http://www.stat.si/radenci/program_2005/B-Hacin,%C5%A0para%C5%A1.pdf [10.3.2008].

36. Kubosova, Lucia (2007). EU Delays Postal Service Shakeup. *Business Week* [online]. Dostopno na: http://www.businessweek.com/globalbiz/content/jun2007/gb20070611_643552.htm?chan=search [28.2.2008]
37. La Poste. (2008). *Business sectors* [online]. Dostopno na: <http://www.laposte.com/Business-sectors> [15.3.2008]
38. La Poste. (2007). *Financing the universal postal service* [online]. Dostopno na: http://www.laposte.com/IMG/pdf/La_Poste_Etude_Oxera.pdf (15.3.2008)
39. Mallinder Lorraine (2007). Post liberalisation in a big country. *European Voice* [online]. Dostopno na: <http://www.europeanvoice.com/archive/article.asp?id=28202> [1.3.2008]
40. Mobitel. (2008). *Mobitel UMTS* [online]. Dostopno na: <http://www.mobitel.si/slo/Pomocininformacije/Pogostavprasanjainodgovori/MobitelUMTS.asp> [26.3.2008]
41. Nader, F. in Lintell, M (2008). Mail Trends Update [online]. Pitney Bowes. Dostopno na: http://www.postinsight.pb.com/files/MAILTRENDS_final_2008_v10-1.pdf [8.3.2008]
42. OECD – Organisation for Economic Cooperation and Development. (1996). *Competition in Telecommunications* [online]. Dostopno na: <http://www.oecd.org/dataoecd/34/50/1920287.pdf> [28.2.2008]
43. Oxera. (2007). *Funding universal service obligations in the postal sector* [online]. Dosegljivo na: www.oxera.com/main.aspx?id=5759 [24.2.2008]
44. Pirtovšek, Srečko (2008). Generalni direktor Pošte Slovenije Aleše Hauc. *Revija Kapital* [online]. Dostopno na: <http://www.revijakapital.com/kapital/intervju.php?idclanka=5282> [13.3.2008]
45. Poste Italiane. (2008). *BancoPosta Products* [online]. Dostopno na: <http://www.poste.it/en/bancoposta/> [16.3.2008]
46. Postwatch. (2008). *Universal postal service* [online]. Dostopno na: http://www.postwatch.co.uk/index.php?option=com_content&task=view&id=57&Itemid=38 [3.3.2008]
47. Pošta Slovenije. 2007. *Splošni pogoji izvajanja univerzalne poštna storitve*. Maribor.

48. Pricewaterhouse Coopers. (2006). *The Impact on Universal Service of the Full Market Accomplishment of the Postal Internal Market in 2009* [online]. Dostopno na: http://ec.europa.eu/internal_market/post/doc/studies/2006-impact-report_en.pdf [28.1.2008]
49. Samuelson Paul. 2002. *Ekonomija*. Ljubljana: GV Založba.
50. SOS - Skupnost občin Slovenije. (2008). *Tedenske novice* [online]. Dostopno na: <http://www.skupnostobcin.si/Aktualno/novice/2008/teden4.pdf> [15.3.2008]
51. STA (2007). Apek oglobil Pošto Slovenije. *Finance* [online]. Dostopno na: <http://www.finance.si/191548> [11.3.2008]
52. Tušek, Branka. 2007. Storitve v letu 2007. *Poštni razgledi*, avgust 2007, str.8.
53. UNI – Union Network International. (2008). *UNI Global Union* [online]. Dostopno na: <http://www.uniglobalunion.org/uniflashes.nsf/By+Date/832E3AA27FC18A17C1256FDC00392D26?OpenDocument> [6.3.2008]
54. UNI Postal – Union Network International Postal. (2007a). *Postal services at risk, Athens meeting warned* [online]. Dostopno na: <http://www.union-network.org/unipostal.nsf/70c3d04c5f60c73cc1256800001e3b89/96de88b0834f5852c12572ca003aeb4d?OpenDocument> [6.3.2008]
55. UNI Postal – Union International Network Postal. (2007b). *June 6: Postal day of action across Europe* [online]. Dostopno na: <http://www.union-network.org/unipostal.nsf/d3ae12c135a6a3aac1256b2f0050ecdc/d1336899d9fddcf4c12572f10037eed5?OpenDocument> [6.3.2008]
56. UPU – Universal Postal Union. (2002). Memorandum on Universal Postal Service Obligations and Standards [online]. Dostopno na: http://www.upu.int/ups/en/memorandum_en.pdf [16.3.2008]
57. UPU - Universal Postal Union. (2008). *Postal Statistics* [online]. Dostopno na: http://www.upu.int/pls/ap/ssp_report.main?p_language=AN&p_choice=AGGREG [10.3.2008]
58. Uradni list EU. (1998). *Direktiva 97/67/ES Evropskega parlamenta in Sveta* [online]. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997L0067:EN:HTML> [2.3.2008]
59. Uradni list EU. (2002). *Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2002/39/ES* [online]. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:176:0021:0025:EN:PDF> [2.3.2008]

60. Uradni list EU. (2008). *Direktiva 2008/6/ES Evropskega parlamenta in Sveta* [online]. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:052:0003:01:SL:HTML> [2.3.2008]
61. Uradni list RS 80/2003. *Pravilnik o kakovosti in načinu izvajanja univerzalnih poštних storitev* [online]. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200380&stevilka=3867> [2.3.2008]
62. Uradni list RS 102/2004. *Zakon o poštних storitvah (ZPSto-1-UPB1)* [online]. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004102&stevilka=4400> [3.3.2008]
63. Walsh, Tim (2006). *The European Mail Manifesto* [online]. Postal Users Group. Dostopno na: <http://www.fedma.org/postal-users-group.71747.en.html> [23.3.2008]
64. WIK - Wissenschaftliches Institut für Kommunikationsdienste. 2006. Main developments in the postal sector (2004-2006). Bad Honnef.
65. WSWS – World Socialist Web Site. (2007). *Britain: Postal workers set for first national strike in 11 years* [online]. Dosegljivo na: <http://www.wsws.org/articles/2007/jun2007/post-j28.shtml> [1.3.2008]
66. WTO – World Trade Organization. (2008). *Subsidies and Countervailing Measures* [online]. Dostopno na: http://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/subs_e.htm [4.3.2008]

SEZNAM SLIK

Slika 1: Količina prenosov pošilk v EU (v milijardah kosov).....	39
Slika 2: Najmočnejši poštni operaterji Evrope v letu 2006	40
Slika 3: Struktura dohodkov največjih poštnih operaterjev EU v letu 2006	41
Slika 4: Indeks pripravljenosti držav članic na popolno liberalizacijo poštne sektorja...	46

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Predpisani roki prenosa v državah članicah EU v letu 2005	12
Tabela 2: Standardi kakovosti za čezmejne pošiljke v Skupnosti	20
Tabela 3: Ključne značilnosti poštne trga pred liberalizacijo.....	29
Tabela 4: Financiranje univerzalne storitve z rezerviranimi storitvami (vrednosti v €)	30
Tabela 5: Prikaz poslovnega rezultata ob vstopu novega konkurenta (vrednosti v €)	31
Tabela 6: Primera kompenzacijskega fonda na osnovi prihodkov (vrednosti v €)	33
Tabela 7: Financiranje izvajalca univerzalne storitve z državnimi subvencijami (v €)	33
Tabela 8: Prikaz finančnega položaja starega izvajalca in novega konkurenta (v €).....	35
Tabela 9: Število zaposlenih in vrednosti prihodkov v poštnem sektorju v EU.....	37
Tabela 10: Privatizirani poštni operaterji	38
Tabela 11: Število in struktura vseh storitev na ravni Pošte Slovenije	44
Tabela 12: Kakovost prenosa pošilk v zadnji tretjini leta 2007 (%)	44